

Prețul unui număr 30 cruceri — 75 de bani.

Jurnal beletristic - literar.

Abonament pe un an fl. 7, pe un semestru fl. 3.60

Nr. 12.

Apare la 1 și 15 ale fiecărei luni.

Tomul I.

Ciocoii.

Roman istoric de Theochar Alexi.

(Fine.)

La curtea domnască era primire mare. Domnul Grigoriu Ghica voia să vedă pe toți boerii, care ocu-paseră vr'un post în diregătoria țerei.

De astă dată Tache nu putea, fără a deveni suspect să lipsescă de la audiență.

Să aruncă deci și el în portul său de gală și merse la palat.

O presimțire de un rău bântuitor nu voia să-l părăsescă nici de cum. În dar se muncea a se gândi la alte lucruri, trebuia să se gândească mereu la crimele sale.

Ajunse la palat.

În momentul când se dete jos din butea sa, un boer venerabil, cu barbă albă ca de patriarh, cobora treptele principale, ținând de mână un copilăș rumen și frumos.

Boerul venerabil era banul Comănescu o rudă de aproape al noului beiu, ér copilășul era nepotu-sên Alexandru Voicu, fiul nefericiților soți Vlad și Dochia. Moșul prezentase pe nepotu-sên lui Vodă și se întor-cea acum a casă.

Tache la vederea banului simți ca un euțit la inimă. Cu cât mai mare ar fi fost spaima sa, decă ar fi putut vedea impresiunea, ce făcuse el asupra micului Alexandru, și decă ar fi putut auzi ceia ce spuse acesta moșului sên.

Tache însă nici nu observă pe copil, tot așa cum nu-l observase nici în acel moment îngrijitor, când tocmai omorise pe părinții lui.

Ciocoii urcă scările, se presintă lui Vodă, îi

sărută marginea hainei, stete puțin cu cei lalți boeri, apoi se întorse a casă.

Singura vedere a banului Comănescu îl alarmase într-ata încât decise, a fugi chiar a doua zi, dar...

Micul Alexandru când veduse pe Tache deveni galben ca cêra și inceptu să tremure, astfel încât simți chiar și moșu-sên, care-lu ținea de mâna.

„Ce ai dragul meu?“ îl întrebă el îngrijat.

— Moșule, moșule — di-se copilul cu vocea nă-bușită, l'ai vedut pe boerul, care a trecut acum lângă noi? —

„Pe care?“ întrebă banul.

Copilul arată spre Tache, care ajunsese la scara palatului.

„L'am vedut, ce-i cu el!“

Copilul inceptu să tremure și mai tare.

— Îț voi spune a casă, orî în butcă — response el cu vocea stinsă.

Banul nu scia cum să-și explice spaima nepotu-lui sên. El nici nu cunoscea pe Tache, căci și decă-lu veduse vr'odată, îl veduse sub alte împrejurări, pôte ca argat al lui Andronache, și nu se interesase de el.

„Cine-i boerul cela, care urcă acum scara?“ întrebă el deci pe un arnăut din curte.

— Este marele postelnic Tache Pângărescu, fostul ispravnic de la Bucov — response arnăutul salutând.

„Ce o fi având nepotu-meu, cu acest fost ispravnic?“ se întrebă banul, grăbind a ajunge cât mai eurénd în butcă.

Étă că acum sosise butca dinaintea scări, banul

ridicase pe nepotu-său și-lă pusese în trăsură, acum se urcă și el, și pornind butca, întrebă pe băiat.

„De ce te-ai speriat așa la vederea postelnicului și fostului ispravnic.“

— El este acela pe care l'am vădut în nóptea aceea, când au omorît pe tata și pe mama lângă patul meu! . . .

„Dómne Dúmneule, se póte! Un boer de protipendă să fiă ucigașul părinților tei!“ exclamă banul speriat.

Copilașul îi spusese încă de mult despre vedania sa în acea nópte și bătrênul ban se încercase și nu cruțase nici parale nici osteneți pentru a da de urma acelui om, care nu putuse să fiă de cât ucigașul copiilor săi, dar până acum âmblase în zadar, și acum să-lă fi descoperit, așa pe neașteptate.

Nu-i venia să cređă banului. Grăbi a duce pe nepotu-său a casă, apoi merse îndată la spătar, care era înrudit cu el, și i spusese despre bănuielele sale.

Spătarul cum auđi numele lui Tache răspuse:

„Îl eunosc, se pornise o cercetare în contra lui, dar nu știu, care a fost rezultatul, ean să vedem ce ție directorul cancelariei mele.“

Directorul fu chemat. Domniasa era însă unul din cei cu musca pe căciula. Întrebat despre Tache, el voi să cocoloșescă lucrul. Spătarul însă, om rîvnos, și setos de a se arăta om harnic dinaintea banului, porni la moment o cercetare severă, și descoperi în scurt atâtea momente învinovătătoare pentru Tache Pângărescu, încât, luând pe directorul cu sine, ca să remăie lucrul în taină, se duse de-a-dreptul la Vodă, de la care se întorse peste puțin cu următorul pitac:

„Fostul ispravnic al Prahovei, Tache Pângărescu, se va ridica cu 40 de arnăuți, se va duce îndată la pușcărie ca să i se facă judecata.“

Acest pitac fu executat a doua ție des de dimineață, tocmai în momentul când Tache era s'ó tulăscă, după cum își propusese.

Tóte crimele sale fură descoperite și el fu osîndit la ocele părăsite. . . .

XXX.

Execuțiunea.

Tache cât ședuse la Bucov făcuse destule rele, dar de casa lui Nicolae nu se atinsese. Pare că să șfia de ceva. Să rușinase el óre de purtarea sa față cu alaiul de la botez când cu sosirea sa la Bucov, séu mai remăsese în inima sa spurcată vr'ó urmă din amorul său vechi pentru Mândica, orî se șfia de a duce jaful la vétra acelora, care ședeau acum în casa părintăscă? Nu știu, dar atât știu, că nici Mândica, nici Nicolae, nici pruncul lor nu mai avură să se plângă de el.

Mândica i-ar fi ertat tóte relele ce-i făcuse, decă n'ar fi auđit pe fie-care ție de neleguirile sale.

După ce se duse din Bucov, nu se mai gândi la

el, de cât numai când auđia pe bieții țeranî nenorociți de tirănia lui, plângându-se și făcând la planuri cum să-lă tragă la răspundere.

Mândica la asemenea ocașiuni, cu inima ei plină de bunătate, se încerca a mângăia pe țeranî și a-i depărta de la gândul resbunării.

Știu că sătenii totuș întreprinseră o jeluire în contra lui Tache, și știu, că nu dobîndiră nici un rezultat.

De o dată se respândi fama prin Bucov, că Tache ar fi osîndit la ocele părăsite, destinat să nu mai vedă sórele cât va trăi, și că-lă vor aduce tocmai la ocele de la Teleagăn, care erau în apropiere.

„Vai, blăstemul meu“ ție Mândica când auđi de acéstă veste „sau implinit blăstemul meu. Ó Dómne ce aș putea face, ca să-i ușuređi puțin sórtea.“

Spătarul poruncise, să-lă ducă pe Tache la ocele de la Telega și să trecă cu el prin Bucov ca să vedă sătenii dreptatea ce li se făcuse din partea ocîrmuirei.

Tóta lumea din districtul Prahovei alergă să-lă vedă pe Tache, cum îl ducea să-și ia osînda bine meritată.

Bieții români ridicare brațele lor slăbite spre cer, binecuvântând pe domnul român, care le făcea dreptate.

Mândica se mîhni fórté la vederea alaiului și alergă în urma lui, ca să vorbăscă cu vr'unul dintre slujbași, să vedă decă n'ar putea să contribuie ceva întru ușurarea sórți lui Tache.

Întru cei care conducea pe ciocoiul osîndit se afla și îngrijitorul ocelei, care era însărcinat cu executarea sentinței.

Pe acest îngrijitor Mândica îl cunoșcea bine, decî merse să-i vorbăscă.

„Vai nene Petrache“ asta era numele îngrijitorului, „vai nene Petrache,“ ție Mândica „de ai ști cât îl compătimesc pe sêrmanul Tache.“

— Că și este de compătimit — răspuse nenea Petrache, — însă fi pe pace, nu o va duce mult. —

„Cum nu o va duce mult?“ întrebă Mândica cu mirare.

— Apoi de — răspuse îngrijitorul și plecându-se la urechia Mândichei i șopti — am poruncă dela spătărie, să mai uit câte o dată de a-i da de mâncare. — „Dómne sfinte!“ țipă Mândica.

— Tacî muiere — ție nenea Petrache speriat, — nu striga așa, dór nu vrei să mă bagî în beala. —

„Nu, nene Petrache, nu,“ răspuse Mândica vorbind acum încetinel, „dar m'am îngrozit de vorba d-tale. Așa dar sêrmanul Tache este osîndit la mórte.“

— Ba nu, este osîndit numai la ocele părăsite. — „Dar ție, că ți-s'a poruncit, ca să uiți de a-i da de mâncare, decî e osîndit să móră de fóme.“

— Eu n'am vorbit nimic de mórte — observă îngrijitorul cam necăjit.

Mândica remase pe gânduri.

„Nene Petrache“ reincepu ea după câteva minute de tăcere, „nu mi-ai face un bine.“

— Eu, de ce nu, decât să poți! —

„Un bine și mie și o faptă bună dinaintea lui Dumnezeu.“

— Și ce ar fi asta? —

„Să nu ascuți de porunca spătarului, ci să-i dai de mâncare osînditului. Etă îți voi trimite eu d'ale mâncărei, séu mai bine îți voi plăti eu pentru el.“

— Dór ai făcut vr'un păcat mare și vrei să te pocăiesci prin pomeni, de te legi la asemenea lucru? —

„Da, nene Petrache, am făcut un păcat mare, și tocmai cu Tache, căci l'am blăstemat, l'am afurisit, să nu-l mai ajungă sórele și veđi cum s'a implinit blăstemul meu. Dar de aici încolo mă voi ruga lui Dumnezeu să-l mântuiască pe bietul creștin, și poți că va fi îndurător Atoșitorul și-mi va implini rugăciunea; d'aceia doresc să-l țin în viață pe Tache, cât să va putea, dór de-o mai scăpa vr'o dată din ocne.“

— De-mi vei da un sfaņț pe fie-care ți — respunse îngrijitorul — îți voi face după plac. —

„Bucuros, bucuros“ țiise Mândica inveselită „na, ține un galben, și peste două săptămâni îți voi aduce altul și așa mereu, cât voi avea și cât va trăi Tache în Ocne.“

Nenea Petrache luă galbenul și-l puse la chimir. Mândica plecă acum mângăită a casă.

Ingrijitorul se uită lung după ea și țiise: „Ce inimă bună are femeia asta. Câte rele nu i-a mai făcut Tache, și totuș se jertfesc pentru densusul acum când alții se bucură de pedeapsa lui.“ După puțină tăcere continuă monologul său țiicând:

„Așa-i așa-i, minunate mai sunt căile tale Dóme Dumneđeule, jertfa Mândichei o mângăie pe ea, și mie în prinde bine, dar pentru osânditul este încă o pedepsă și mai mare, căci ar fi cu mult mai bine pentru el, decât ar muri în grabă, de cât să-l ținem încă în viață, acolo sub pământ, singur, pe bolovanii de sare, în aer umed, fără lumină, în o linisce cumplită, părăsit de tótă lumea. La ce-i mai poți sluji viața de cât numai la prelungirea chinurilor sale. De va fi Tache cu minte, va lăsa chiar el neatinsse mâncările ce-i voi slobozi în jos. Dar mai ști, decât nu-i este dată de la Dumnezeu această prelungire, și decât nu-i va înplea inima cu rađele nădejdei, pentru ca să-l țină în viață...“

Nenea Petrache nu mai avu timp să continue cu meditațiunile sale, căci sosiseră la intrarea oenei părăsite și el trebuia să-și vedă acum de datoria sa.

Puse de-lu deslegară pe Tache, care era jumătate mort, apoi îl ridicară și-l aședară în o gălétă atârnată d'asupra cavațiunei, care ducea în fundul oenei părăsite.

Tocmai în acest moment sórele eși din dărăptul unui nor gros de care fusese acoperit și aruncă o rađă asupra feței descompuse a lui Tache. El își

deschise ochii, apoi și îi acoperi éraš cu améndoúe mânilé.

— Mai uită-te odată la sóre — țiise unul dintre ómenii, — și ia-ți țiioa bună de la el, căci nu-lu vei mai vedea în viața ta. —

„Inainte băeți“ comandă nenea Petrache.

Scripețul se puse în mișcare și gălétă se cufundă în pântecile pământului, ducénd cu sine pe Tache care își perduse simțirile.

XXXI.

Ocna părăsită.

În o frumoasă ți de Mai doi dorobanți ai districtului urcau călări poteca care ducea la ocnele de la Telega. Căii lor mititei mergeau ageri și fără semne de obosélă în sus pe munți și treceau cu pași siguri pe lângă prăpăstiile adince, care se arétau adeseori lângă poteca îngustă, mărghinită de cea laltă parte prin stînci inalte.

Locurile erau fórté romantice, sórele de Maiu suridea de pe bolta auria a ceriului și daurea pajistele preperate cu mi de floricele gingașe. Păserile ciripeau și cuvintele poetului

Frumósă-i Dóme lumea ta
Când îi suriți
De-ar fi și ingeraș în ea
Ar fi un paradis,

se potrivea fórté bine la acest loc; căci cât era natura de minunată, atât de posomoríte erau fețele celor doi călăreți.

Acum unul dintre doi ridică capul, și oftă adénc. Soțul său se întórse spre el și țiise:

„Ce ai Neagule?“

— Uf, mă gândesc la nefericitul coconul Tache, la fostul nostru ispravnic, care zace acum de trei luni în ocna părăsită, uf, uf, —

„Dar las să zacă, căci prea era nemilos și tilhar, lumea să prăpădea sub ocârnuirea sa“ respunse fostul arnăut Nastase.

— Așa-i — afirmă Neagu Rupepele, — dar Dumnezeu pré l'a bătut; mă prind cu ține pe o védră de vin, că nu l'ai mai cunósec decât l'ai vedea, așa l'a schimbat ocna părăsită... uf, uf, decât așa fi Vodă, mai bine așa trimite pe cel mai mare tilhar de trei ori la furci, de cât să-lu osîndesc la ocna părăsită. Dumnezeu să ne feréscă, Dumnezeu să ne feréscă — la aceste cuvinte își făcu cruce de trei ori.

„Dar de ce măi“ întrebă soțul său.

— Ci-că-i de o sută de ori mai bine de a fi ucis de o-dată de cât de a fi chinuit cu încetul la mórte. L'am vedut pe Radu haiducul, pe care-lu aruncase Caragea în ocna părăsită. Ști că Radu era un uriaș de om. Sfărâma petrile cu mâna, — dar după șése luni nu-lu mai putu recunósec; pèrul din cap și din barbă i crescuse de trei coți, ochii îi sticleau ca la o stahiă, asurđise de tot, nu mai avea graiu, dabia mai putea borborosi și era schilod de mâni și de picere. —

„S'a trăit mult?”

— Să-ți spui numai: Intr'una din zile mă lăsați jos la el că să-i duc de mâncare și de băut. Știi cum îl găsi: cu gura rinjită, cu capul încovăiat spre spinare, cu fața mórta, așa zăcea pe bolovanii de sare; de pe degete își rosese tótă carnea, din care mai avea vr'o câteva bucățele printre dinții săi rinjiți.

„Ean taci, că m'apucă fiori reci.”

— Cu un cuvânt murise, crepase ca un câne, nespovedit și necuminecat. Dumnezeu să-l ierte. — Călăreții se adânciră éráș în tăcerea lor de mai nainte. De o-dată se opriră caii lor. Sosiră la casele îngrijitorului.

Dorobanții descălicară și duseră îngrijitorului, care își trăgea ciubucul în pridvor, génta cu hárțile ce o aduseseră pentru el.

Ingrijitorul începu:

— Ce-i Neagule, n'ai adus nimic pentru sêrmanul coconul Tache? —

„Ba da, am două scrisori pentru el, unul de la consul ér altul de la un boer pe care nu-l cunosc. Mi sê pare că i-a isbutit consulului, ca să câștige de la Vodă scăparea coconului. Ce cređi?”

— Să póte; dar nu mi vine să cred. —

„Fiă cum ar fi, éta cele două scrisori, și te rog cocóne să-i le trimiți cât mai în grabă.”

Să aruncăm o privire asupra ocnelor de la Telega.

Aceste ocne situate în nordostul Ploiescilor în apropierea orașelului Văleni de Munte sê întind pe un șed impresorat de déluri, prin care șerpuesce riul Doftana. Puțurile din care sê scóte încă și adă o comóră bogată de sare sê împărțeau chiar de pe atunci în ocne lucrate și în ocne părăsite, care nu mai meritau de a fi lucrate séu care steteau să sê surpe. Ocenele de categoria din urmă sê foloseau p'atunci de închisori pentru criminalii cei mari. Intrarea în aceste visuină suterane, era o gaură pătrată, întărită pe de lături cu birne, care mergea ca vr'o două-deci până în patru-deci de metri ca un puț îngust în jos, ér d'aici în colo sê lărgea, și sê perdea apoi în un chaos de nomol din care eșea ici colea câte un dêmb.

De pe păreții dimprejur picura o apă murdară, puturosă. Aerul era infectat de miasme și te ineca; o lumină fórte slabă licuria de sus în fund și servea numai pentru mărirea grózelor acestor locuri inspăimântătoare, care semănau mai mult cu un mormânt înfiorător de cât cu sălașul unor ființe omenesci — chiar de ar fi fost cei mai mari făcători de rele.

În una din aceste cavațiuni sê afla, după cum șcim, Tache Pângărescu de trei luni de zile. Locul îngrozitor exercitase deja influința sa asupra lui. Pitulat pe un bolovan de séră, nu sê mai putea mișca, mădulările sale erau paralizate prin dureri reumatice, ochii i se cufundaseră în cap și sticleau; auđul îl părăsise cu totul; o tuse spasmósă îl ineca, și părea a-l mâna cu fie-care resuflare mai aprópe de grópă...

Acum tocmai invinsese un atare atac de tuse, și zăcea cu resuflare slabă și scurtă, când sê întunecă de o dată lampa, care stetea ca doi pași de el. Întinse mâna ca din instinct și prinse corfa, care sê slobođa în fie-care ți pe acest timp și care conținea mâncarea prisionierului. O mâncare destul de próstă, cu tóte că era plătită de Mândica.

Astăđi însă erau și doue scrisori lêngă óla cu fetură. Tache le luă cu lăcomie, dabia fu în stare sê rupă cu mânilor sale tremurânde sigilurile.

Éta cuprinsul primei epistole:

„Cocóne Tache. Cu multă părere de réu trebuie să-ți arăt, că cocóna Duduca, iubita soțiă a d-tale a luat cu sine tóte sculele din casă și a fugit cu un Turc peste Dunăre, lăsând copilași pe uliți. Moșiile, viile, casele d-tale s'au vëndut la mezat și banii ce s'au prins pe ele, s'au împărțit printre Români pe care-i adusesesi la sapă de lemn, pe când ai fost ispravnic. Cu aceste remân al d-tale“ (urmă numele unui amic).

Cu resuflarea gífăindă desfăcu robul epistola a doua.

„Tache; am fost de vr'o câteva ori la Vodă și m'am rugat pentru tine, dar l'am găsit tot de-a-una nemilos; chiar erî mi-a răspuns, că te va lăsa în ocnă părăsită până ce-i putređi acolo, pentru ca cei lalți tilhari ca tine să-și ia o pildă.”

Ce binefacere ar fi fost pentru rob, decă aceste scrii grozave l'ar fi doborât îndată, decă l'ar fi ucis — însă se deprinsese omul cu grózele cele mai mari. De când îl coboriseră în ocnă, el nu mai scăpase de staliile celor ce omorîse; i sê părea că vede când pe Vlad Voicu sugrumat și cu limba scósă, când pe Dochia cu ósele sfărâmate, când pe Șutu cu fața descompusă, când pe Tudor Vladimirescu cu capul tăiat. Apoi éráș îi vedea pe toți la o laltă prinși în horă și rinjindu-i. Mâna i amortîse de crucile multe ce făcuse, buzele i sê uscaseră de rugăciunile fără sfârșit pe care le borborosise.

Scrisorile pe care le cetise acum, prima scire ce-i venise din lumea ómenilor cu tot coprinsul lor grozav, i fură o mângăere, căci îl scăpară, pentru câteva momente de vedaniile nemilóse și îi alinară puțin chinul, căci îi stórseră lacrimi din ochii săi ferbinți. Plângea cu hohote, și își bătea peptul cu pumnii.

„Nefericitul de mine“ đise el acum revocându-și ca prin un miracol tot trecutul séu. Sê vöđu băiat în casa părintescă, flăcău cu dragostea Mândichei. „Of cât m'a bătut Dumnezeu de necredința mea“ își đise el acum, bătându-și éráș pieptul. Apoi fu éráș luat de fiori, hora victimelor sale i se năluci éráș dinaintea ochilor. „Lăsați-mé“ gífăi el, ferindu-sé cu mânilor de staliile infricoșate, „nu mé vedeți, cât sunt de ticălos, nu sunt destul de pedepsit!”

Apoi éráș i sê păru că a murit și că sê cufundă în iad. Trupul îi ardea par' că ar fi fost consumat de pojarul infernului.

Erăş se slobozi corfa cu mâncarea, trecuseră dară erăş două-deci şi patru de ore. Să bucură când vedu că mai trăiesce, şi înghiţi cu lăcomiă mâncarea ca să-şi mai susţină viaţa cea miserabilă.

Acum i se făcu de o dată că dinaintea sa se ridică nisce furci, şi că un călău venia la el ca să-l ducă la perderi, ér stahiile celor omoriţi de el, şi a românilor chinuiţi de el, să adunaseră imprejurul său, şi asceptau cu nerăbdare să-l veda spânzurat. El se smuci în sus, inceptu să-şi rupă cu dinţii carnea de pe el, ér durerea trupescă îi readuse simţirea de sine, şi asta era ceva grozav. „Ómeni bunî, creştinî,”

râcni el cu dinţii clânşinind, „săriţi, ajutor pentru mila mântuitorului! căci şi eu sunt om, sunt creştin, săriţi, ajutor!” —

A doua zi când se coborî corfa din nou, Tache nu mai întinse mâna după cuprinsul ei. Murise.

Mândica auşind despre acésta, şise „Dumneşeu să-i erte păcatele sale.”

Apoi se mângăiă că-şi făcuse datoria de bună creştină.

Noi insă să ne bucurăm că au trecut timpurile ciocoilor, şi că ocele părăsitate nu se mai folosesc de inchisori. (Fine.)

I m a n u i l K a n t.

(Schită biografică.)

Voind a pune înaintea publicului o iconă debilă despre viaţa şi activitatea marelui filosof germân, fie-mi permis a incepte cu cuvintele caracterisătore a lui Herder, care aşa scrie în Epistolele umanitare: »Am avut fericirea a cunoşce un filosof, care fu învăţătorul meu. Acela în etatea-i înfloritore posedea vioiciunea inocentă a unui june, care, precum cred eu, l'a însoşit până la cea mai încărunţită etate a sa. Fruntea lui deschisă, făcută spre cugetare, era şedul unei serenităţi neinterupte, şi a bucuriei; cuvântările pline de idei curgeau de pre buzele dânsului. Gluma, isteţimea şi capriciul i erau gata spre servire, şi propunerea-i didactică cauza ascultătorilor cea mai mare plăcere Antropologia, istoria popórelor, istoria naturală, fisică, matematica şi esperienţa erau isvórele din care el însufleţia prelegerile sale şi pre cei din giur, tot ce nu era scientific, pre dânsul nu-l interesa. Nicî o intrigă nicî o sectă, nicî un prejudeţ, nicî o poftă de onóre nu i-au causat nicî cea mai mică pedecă contra lăţirii şi clarificării adevérului. El se aţita şi se nevoia cu plăcere spre cugetarea de sine, despotismul era străin de naturelul seu. Acest bărbat pre care eu îl numesc cu cea mai mare recunoşcinţă şi reverinţă e Imanuil Kant.»

Renumitul filosof fu născut în Königsberg la 22 Aprilie 1724 din tată de profesiune şelar. Părinţii lui aparţineau »pietismului« (în sensul vechiu şi bun al cuvântului). Implinirea acurată a datorinţelor şi religiositatea activă formară basa creşterii, de care se împărtăşi Kant ca prunc. În 1740 se înscrie la universitatea din oraşul natal, unde cu deosebire se dete cu tot zelul spre filosofă şi fisică, şi din ce în ce se depărta mai tare de »teologia« studiul chiâmărei sale. — După finirea studiilor, sêrăcia îl constrinse ca în decurs de aprópe 9 ani se supórté sclăvia de instructor de casă până ce la an. 1755 i succese a se aşefa în Königsberg ca docente privat de matematică şi fisică. Şi numai abia după 15 ani potu obşine o catedră ca profesor ordinar de filosofă, la universitatea din oraşul seu natal. La anul 1797 şi incheiă cariera învăţătorească şi la 12 Februarie 1804 adormi în pace.

Kant pre câmpul sciinţelor apare ca indeplinitorul unei mişcări filosofice, care-şi luă inceptul, încă în secolul al 16-lea.

Filosofia vechiă aşa cum se desvoltă ea în evul de mijloc până în timpurile mai noue, abia şi potu forma titlul

la numirea de »sciinţă liberală.« — Impregiurările timpului încordară cugetările libere cu cestiuile cele mai ponderóse ale omenimei, după tóte direcşunile. Cu deosebire teologia vechiă luă filosofia de un mijloc al seu intru apêrarea supremaşiei principiilor stricte bisericesci, intru a apêra adevărata revelaşionei date; adecă a arêta totul, ce se póte crede numai nu şi sci, ca o cunoşcinţă nepipăită. Orî ce încercare de a se scăpa de acésta servitute era privită de eresiă. Cu tóte astea din Anglia se porni o nouă mişcare în sciinţă, care pre incetul conduse de la reprezentările transcendentali la observările reali. Astfel se escă o luptă între spiritualism şi realism, pe care Spiñoza voind a o complana prin unitatea de spirit şi natură, pre ambele le luă ca emanaşionea »Unului şi a Totului« a lui Dumneşeu.

Cu cât insă se punea mai mare pond pre obiectele scrutiniului, precum erau: revelaşionea divină, dreptul istoric şi natural, Moralul ş. a. — cu atâta nu-i pica nimenui în minte ca să pună sub critică: instrumentul scrutiniului, insă-şi raşşionea. — În acest respect făcu Kant un paş momentos. Înca la inceptul scrutărilor sale îl aflăm meditând despre modul cum privirile nóstre despre lucruri (obiecte) se coincidă cu însuşi lucrurile, la carî se referesc — până ce pre la finea anului 1781 păşi în public cu opul »Kritik der reinen Vernunft,« la care aparşine şi »Kritik der praktischen Vernunft« şi »Urtheilskraft.«

În ântăiul op ne arată, că noi nu cunoşcem obiectele aşa precum sunt ele, ci precum ni se par noue. Privirile nóstre despre lumea fenomenale, nicî de cum nu sunt o oglindă adevărată a acelora, pentru că ele provin mai mult din organizaşionea raşşionei nóstre şi din impresiunile sentimentali a lumii din afară. De unde trebuie să determinăm bine, că fiinşa nóstră încât a coprins privirile unui lucru, căci dela cantitatea acestei coprinderi atárnă cunoşcere a acelu lucru. Un »eu« altmintrea informat va avé şi un alt concept. Tóta cunoşcinţa, ce suntem în stare a ni-o câştiga se determuresce prin sentimentalism. Ordul esperiinşelor făcute se indeplinesce după o anumită formă de cugetare noue innăscută, după aşa numitele »categoriî apriori«, precum a causei şi a efectului, a posibilităşei şi a necesităşei, a spaşiiului şi a timpului. Tóte cunoşcinşele câştigate prin esperienşa sentimentală, trebuie să se lasó

a se coordina după această categorie. Inse toate contemplantările noastre se reduc la lucruri, și de acea rațiunea, care din acelea formeză concepte, nu poate trece preste ambitul sentimentalismului. Deși, decât cea ce înțelegem sub cuvântul „a cugeta” emanază dela un ord conceput pre basa impresiunii noastre sensitive, — atunci putem deduce și, că știința noastră, ca atârnatore dela simțualitatea noastră, trebuie să fiă mărginită, pentru că noi cunoșcem numai impresiunea obiectului, ér nu obiectul in sine.

In modul acesta trase Kant mărgini între cunoscibile și necunoscibile, și tot odată și între cunoscințele științei reali și între credință cu respect la misticism. El luă esperianța de singura cale, ce duce la adevăr, și aretă că pentru om, după cum e construcția ființei lui și a regulilor de cugetare, o esperiență despre lucrurile transcendentale este imposibilă.

Kant apoi și întorce rezultatul cercetărilor sale la conceptele despre libertate, voință, suflet, immortalitate, și Dumneșeu și arată că demonstrarea aceloră este cu totul neajungibilă. — Aceste idei rămân ideale, cari prin mijlocirea rațiunii noastre teoretice nici nu se pot demonstra, nici nu se pot resturna.

In 1788 dete publicului opul »Kritik der praktischen Vernunft«, care conține invetătura morală a mare-lui filosof.

Cu toate că numitele idei ideale le a statorit de nedemustrabile, totuși aici le aduce inainte ca nisce postulate ale rațiunii practice. — Legea morală nu se basază pre esperianțele repugnătoare, ci pre o idee nemutabilă, care se numesce datorință, séu după cum o numesce Kant »imperativul categoric.« Intréga lege morală alui Kant culminează in propusețiunea: »indréptăți acțiunea numai după acele maxime, prin cari deodate poți voi, ca acele să devină lege comună«, și mai departe »Acțiunea, care după această lege, cu eschiderea tuturor determinărilor provenite din aplecare, este obiectiv practică, e datorință.«

Datorința nici nu lingușesce nici nu amenință; ea determinază cea ce trebuie să facem. Și pentru ca să putem face destul datorinței, libertatea voinței e un postulat. Spiritul și pune lege, și decât poate lucra amésurat acelei legi, e cel mai liber. Inse după Kant numai acea faptă e morală, care fără nici o reflectare la cauza motoră, consună deplin cu consciința datorinței. In finea acestor cercetări aduce filosoful inainte ca postulate ale rațiunii practice și nemurirea sufletului și conceptul despre D-șeu.

Invetătura morală alui Kant, e adevérat că conține și unele puncte reprehensibile, pentru aceea inse totuș este a se adserie celor mai artificioșe creațiuni despre ambitul Eticei. — Preste opiniunile elătinătore a moralului, precum s'au ivit ele in seclii precedentii, in forme atât de varii, dênșul a statorit o lege mai tare, nesucibilă, care se ridică mult preste aplicările singuraticilor. Epicureismului lux, și permissiunilor destrămate, ce aveau loc in creșterea morală, a contrapus un »trebuie« care ca o lege neștrămutată să servescă de basă la ființa morală. Ei contra turburătorilor și apăsătorilor, cari in insulfecirea-le unilaterală serbau Eul și au dat curs liber implinirii tuturor pasiunelor — prin ce mulți dintre ei s'au

ruinat și cu corpul și cu spiritul — prin o cuvântare puternică, cu seriositate cumpétată pretinse: că Eul egoistic să se sacrifice pre altariul datorinței, pentru ca să ajungă la libertate deplină morală.

Imperativul categoric alui Kant ne pare indoit așa de mare, decât căutăm la relațiunile generale ale timpului de pre atunci. — In stat domnia mai pretotindenea un absolutism, care nimicea toate scopurile ideale de mai nainte. — Pre un Frideric marele indeșert il căutai între principii. — »Societatea« in mare parte era coruptă, — poporul neliniscit; — Francia se afla in ajunul unei revoluțiuni, ce avea să arete că cât de puțină insemnătate are și o mișcare ideala incepută, decât conducătorii ei nu e in stare a-și sacrifica Eul pre altariul datorinței. — Apoi veni timpul Prușilor, când ori ce cugetare liberală era stigmatizată de crimă; și un om obscur ca Wollner in calitate de ministru atotputernic predomni pe un principe debil: — acum să ridică in apus un bărbat, care nu cunoșcea nici un D-șeu, și ca și un Eu propriu lipsit de ori-ce compătămire, batjocorând totă libertatea popórelor o călca in picioré, și pre o colină de cadavre voia a intemeia un nou imperiu. — Pre când toate acestea mișcări se indeplineau, precând Germania se consuma in cele mai adênți dejosiri politice, — pre atunci imperativul categoric lucra in nordul Germaniei și educa un nou gen de ómeni. Și nu preste mult apăru șiua când patrioții ascultând numai de datorință: totul, fericirea propria, averea, sângele se sacrifică pentru mântuirea patriei.

In 1790 apăru: »Kritik der Urtheilskraft,« in care Kant supune impresiunile vocii și ale nevoiei. unei critice și se încercă a determina puterea judecătore estetică, și dimpreună cu aceia și frumosul.

Causa plăcerii stă, după dênșul in aceea că este un simbol al bunului și in o formă perceptibile cu simțul imbracă cugetări morale. —

Opul acesta, ca și cele lalte opuri a lui Kant avu o influință determinată asupra opiniunilor lui Schiller.

Kant in multe opuri ale sale se ocupă și cu religiunea. Nu i-a putut scăpa din vedere, cum este dejosit la cei mai mulți ómeni conceptul despre D-șeu. Pentru el ca și pentru Lessing și Herder vieța pământescă curat morală, era deodată și unicul adevérat serviciul D-șeesc formele variate ale diferitelor cunoscințe inse nici dênșul nu le-a putut lua in considerare, ci trebui naturalminte să le desemne. ca nisce »surrogate« a vieței morale. Fără de acestea ori ce serviciu exterior, nu e alta de cât rătăcire religiósă. Acesta in urmă avu rezultatul că clerul prin influința ce o esereita asupra indolelor omenesci, se ridică la domnia peste stat.

Ce privesce principiile politice a lui Kant; dênșul salută revoluțiunea francesă cu aceea insulfecire ca și alte spirite mari din Germania. Inse el ținea totuș tare la cugetarea că aceea va fi încoronată de un succes bine cuvântat până ce fu silit cu amărăciune sufletescă se cunoscă desonorarea adevératei libertăți. Dênșul nu putea simpatiza nici cu despotismul, care presupuși séi i considera numai ca pre nisce infanți; pentru că recunoscu că dreptul fundamental al omenimei se basază pre libertate ei drept de a-și căuta fericirea pe calea sa, încât inse prin acea nu se face nedreptate unui altuia: egalitate,

ca îndreptăţire de a se înălţa pre orî ce tréptă de orî şi ce condiţiune, după cum la acea îl îndreptăţesce talentul şi diligenţa. — şi în legătură cu această stergerea privelegilor; — în fine pre dreptul de a lua parte la cererea legilor. Séu pre scurt Kant formula constituţionalismul. — Ca un mijloc ponders intru ajungerea acestui scop, pe timpul edictului de cen-

sură a lui Völlner, din ce în ce desemnă libertatea de presă. — Ideile densusului mult timp au rămas mórte la părere, însă în linisce se lăţiau din ce în ce, şi au fost un indemn permanent la desvoltarea spirituală a germanilor — şi şi ađi sunt în viéţă: ca rezultatul unei revoluţiuni de idei, al seculului al 18-lea.

Laurian Luca.

Noţiuni de estetică.

(Continuare.)

XXVIII.

Acum vom atinge o temă, care scim de bine că va face plăcere cetitorilor, de óre şi ei de bună sémă iubesc veselia, mocălitura şi glumele nevinovate. Cât de sarbedă, uniformă ar fi viéţa omenescă decă s'ar mişca în serioşitate perpetuă şi în sublimitate neschimbată. Risul în adevăr este un dar, o graţiă dumnezească care ne inveselesce pe noi bieţi muritorî şi ne întineresce, la o viéţă prósătată. Cel care nu mai póte ride, pentru acela viéţa pământénă şi-a perđut profuniul şi lucrimea, veselia şi bunătatea, ér acela care ride din suflet, nu póte avea consciinţa rea. Omul sănătos când nu este asuprit de vr'o nenorocire, să dă bucuroş efectului ridicolului. În ce consistă însă ridicolul? şi de ce ridem despre ridicol? Étă o cestiune la care nu se póte răspunde lesne; cât de plăcută şi uşură este praxa, atât de dificilă şi neplăcută este teoria.

Pentru ca să putem ride, mîntea noastră trebuie să descopere un lucru pe dos, o excepţiune de la regulă, care, fiindcă nu era aşceptată de noi, séu fiindcă a contravenit aşceptarea noastră, provóacă în noi o surprindere atât de mare în cât nervii nostri dar mai cu sémă nervul risului se simte gidilat, care gidilătura ni stórce fără de voia noastră sonurile veselei mirări. Aceste sonuri de mirare şi de surprindere, aceste hăhăituri vivace, forméză corpul risului, manifestatiunea sa trupescă; sufletul acestui corp însă este simţul gidilăturii, simţul plăcerii, care se nasce din un lucru pe dos perceput de mîntea noastră. Acest lucru pe dos trebuie să se realizeze la altul, pe noi însă să ne lase în bună pace, şi să nu preocupe compătimirea noastră morală şi nici de cum să nu producă afectele spaimii şi a grózei. Să ne inchipuim pe un grădinar, care, pentru a tăia o ramură lungă, se pune pe ea astfel în cât, după ce a tăiat lemnul, cade cu el la pământ, étă un lucru fórte comic şi de ris: legea naturală a greutăţii pune libertăţii sale cu care voiesce să atingă un scop util, o pedecă de care se împedecă mîntea şi libertatea sa şi pică 'n jos. Trebuie să ridem — dar risul ni trece îndată ce ni gândim la réul ce i s'ar fi potut întimpla celui căđut de pe pom. Ridicolul este dar un joc al minţii noastre şi se mişcă curat în sfera această.

Cu cât libertatea omenescă se prepară mai mult pentru a atinge un scop cert şi cu cât aşceptările noastre de succes se disolvă mai complet în nimic, cu atât mai mare este contrastul comic şi cu atât mai mult trebuie să ridem. Tótă comicăria consistă mai cu sémă intru aceia ca sublimitatea unei óre-care fiinţe séu apariţiuni se prefăce de o dată în contrar şi cade. În aduc a mîntea din copilăria mea că într'o órnă făcuserăm pe stradă un așa numit »glenciu* pe care însă-l acoperise órăş zăpada. Étă că vine un domn nobil, păşind

cu multă gravitate, şi cu mîntea într'un maşon mare. Indată ce ajunse pe glenciu, picerele alergară mai iute de cât trupul, domnul cade, ér maşonul sbórá descriind un arc mare în aer. Noi copii firesce am ris din suflet de acest biet domn. De obicei când cade cineva, nu-şi póte ţine nici omul mare şi bine crescut risul, omul de rënd trebuie să riđă tot de-a-una de această. Ideia ce avem despre raporturile proporţionate ale corpului omenesc să suspendă la vederea unui gheboşat, şi chiar decă am respinge risul din cauze morale, figura totuşi ni apare comică. Asta însă este cea mai de jos tréptă a comicului, unde contrastul se percepe numai sensualiceşte. Pe această tréptă se mişcă farsa, în care defectele corpului jócă un rol principal şi în care ridicolul purcede mai cu sémă din prostia de care se fac culpabilî cei cu mîntea şi cei cu vedă. Lucrul cel mai sublim trebuie să aducă câte un tribut sensualului şi comunului, în alaiurile comice de carneval din evul mediu se producea pe scenă chiar Dumneđeu tatăl şi fiul. Par că omul n'ar putea suferi mult timp de a fi încordat de mărimé şi de sublimitate: comica farsei este o necesitate pentru popor şi nici cei mai culţi nu se pot feri de influinţa ei. Este însă şi un ris mai nobil, mai fin şi o comică mai nobilă, care şi au locul lor în comedie. Adevărul poetic este o lege neevitabilă pentru comedie, această fiind o creaţiune artistică, ér farsa tocmai din contră iş ride de acest adevăr. Alérgă ca şi povestea adică hasma cu fantasia cea mai desfrénată peste realitate, amestecă lucrurile după plac şi le pune pe cap; tot, chiar şi lucrul cel mai înalt este apucat de vultórea ei. Această desfrénare este un privilegiu al ei, şi astfel este în stare de a flagela multe păcate şi slăbiciuni ale stărilor mai înalte şi póte să ascunđă în prostia ei câte o mocălitură bună.

Şi mocălitura constă intru aducerea la cădere unei sublimităţi, adică conexitatea seriósă şi severă a ideilor de care se mândresce mîntea. O păreche de noţiuni, séu idei séu judecăţi, pe care eram deprinşi de a o privi ca soţi conjugali credincioşi, le rupe mocălitura de-o dată în doue, pentru a le cununa cu alte părechi conjugale, la care nici nu ne gândiserăm. Asta se întemplă şi atunci când întrebuiţăm unul şi acelaş cuvânt cu doue înţelesuri, așa încât se nasce un contrast comic, bună óră díse cela: »ce fac óre cătanele cu atâtea capre, de au atăţi căprari* (în Transilvania nu se díce caporal ci căprari.) Limba franceză este fórte bogată în mocălituri de cuvinte, esenţa așađiselor »bon mots«.

Mocălitura scia se despărta iute idei similé şi să le împreuneze cu nesimile; efectul séu zace însă mai cu sémă în înţelă şi în surprinderea acestei activităţi. Nu-i permis să avem mult timp de a cugeta ci trebuie să fim óre cum apucaţi de

un virtej de nebunie, căci când mocălitura este plăcută este drastică, dar nu-i permis ca să fiă mesteșugită, întrecută, să se aplică pré des și nici să fiă nemorală. Mocălitura meșteșugită, ne lasă reci și ne ostenește, fiindcă să simte osteneța ce s'a aplicat spre producerea ei. Mocălitura întrecută merge peste țintă și aduce éraš reflexiunea rece in joc; dispozițiunea veselă se strică prin ea, și astfel ne scârbim de ea. Mocălitura numai atunci are efectul său perfect, când purcede din un suflet înalt în care este viu adevărul, bunul și frumosul, pôte fi foarte vesel și degageat, fără a retăci până la necuviință și fără a vătămă morala. Mocălitura frivolă care nu mai ține nimic de sfânt și de venerabil, a făcut mult rău la ómenī singuraticī și la națiunī întregī. Gândiți-vă la Voltaire. În general este o particularitate a mocăliturii franceze de ađi, de a excita sensualitatea și a infrumșeța nemoralul cu tóta aparința de bunăcuviință. Mai puțin stricăciose sunt glumele brute, naturale din timpul mai vechi, multe romanuri ale Spaniolilor, Englezilor și Francezilor din secolii trecuți, și mai cu sémă romanul Don Quixote a lui Cervantes cel genial este și a remas un model neîntrecut al comicului adevărat. Multe din glumele aplicate în aceste scrieri vremea de ađi le-ar găsi de necuviințioase, și chiar marele Shakespeare aduce în dramele sale mocălituri și alusiuni, pe care le suferea chiar regina Elisabeta, care însă n'ar avea trecere dinaintea damelor noastre.

XXIX.

Humorul este spița cea mai înaltă a comicului, am potea dice comicul spiritului său a rațiunii; mocălitura este comicul minți; humorul comicul rațiunii. Disonanța pronunțată a lumii celei mici din afară cu lumea ideilor humoristului, care pörte în sine viua simțire a divinului, a nemărginitului, produce simțirea ridicolului. Mocălitul are dinaintea ochilor numai referința lumii externe asupra sa, jocul minți sale nu trece peste mărginit, nu reflectează asupra nemărginitului, și el ride, unde humoristul oftază plin de durere morală. Humorul purcede din suflet, la el participă omul întreg, omul religios și moral, cugetător și simțitor. În limba latină cuvântul humor însemnă „umóre“ „umezelă“ și însemnă deci o stare a sufletului, care este opus uscatului. Despre mocălituri se pôte dice că sunt uscate, despre humor nici o dată.

Humorul are de fundament dispozițiunea, și anume buna dispozițiune, care presupune o bună aflare fizică; humorul însă nu este un ce corporal, ci este spiritul care légă lumea corporală cu lumea spirituală. Lucrul cel mai sublim și cel mai spiritual, pe care-l pôte simți și presimți, tot ce ni pare înălțat și măreț în univers, mare și venerabil în viața omenescă se combină din partea humorului cu ceia ce-i mai mic și mai pitic și se contopesc cu sensualitatea. Étä pentru ce este atât de omenesc și pentru ce ne cade bine, căci și în natura noastră omenescă se ating atât de des sublimul și nesublimul, spiritualul și corporalul. Contrastul comic este gată pretulindeni în lume, căci eternul pôte tot de-a-una să apară numai în timpurar, ér nefinitul în micul mărginit; ér îndată ce sublimul își dá aparința, că pôte să se dispenseze de vestimentul mărginit, să aduce la cădere prin comicul. D'accia nici nu există pentru umor negliobiil singuraticice, ci negliobiă peste tot și pretutindeni, nu un singur negliob, ci o lume ne-

bună. Față cu negliobiil singulari humorul este foarte menagiat și lin, pe când mocălința din contră atacă cu preferință individul.

Pentru ca să resară humorul în suflet, să cere mult; profunđime în cugetare, agerime de minte, și susceptibilitatea simțimentului. Din acest amestec se nasce particulara manifestațiune a humorului, care se străpune din sentimentalitate și tristeță iute în dispozițiunea cea mai veselă, apărând când mocălit și ironic, când spiritual, când sensibil. Madame de Staël dice despre humor: La gaieté sérieuse qui ne tourne rien en plaisanterie, mais amuse sans le vouloir et fait rire sans avoir ri. (Veselia seriósă, care nu glumesce despre nimic, dar amusa fără de a vrea și te face să riđi, fără să fi ris); ér Hippel dice: Es ist der Regenbogen, Thränen und Lachen des Himmels, Citronensaft mit Zucker (este curcubeiul, lacrimile și risul ceriului, zémă de lámiiă cu zahar.)

Este când o disprețuire a lumii, când iubirea cea mai înaltă de ómenī și de Dumnezeu, care se manifestă în humor, dar nici o dată un dispreț, cum arată H. Heine și cum purcede din o inimă neimpăcată și disperată de etern și de Dumnezeu. Cu tóta arbitraritatea și neregula aparință totuș se află în humor o harmoniă internă.

Humorul nu cuprinde nici o frumșeță đisă regulară, care se arată ca forma simplă unei naturi, plastică și în conturi mărginite; dar totuș este frumos, căci în săriturile sale de fantazie se oglindesc ideia vieții mai sublime, așa precum există în această viață vilă, tot de-a-una atât atunci când humorul se urcă la înălțimile eterului vedënd de acolo viața omenescă ca și când ar vedea un mușuroi de furnici, cât și atunci când se ascunde în brazda ogorului, părëndui-se firicelele de érbă ca nisce copaci uriași. Ferice de acela, care din incurcăturile vieții pôte scăpa în lumea solară și la înălțimile ceresci ale ideilor, și care a învățat de a însufleți chiar obiectul cel mai mic din viața de tóte đilele cu vigórea sufletului, clădindu-și un traiu intim, ca un port, în care numai domnesc furtunele. Cine scie să aducă în corelațiune sublimul cu nesublimul, acela a găsit humorul vieții.

Așa dară am încercat a vă da în puține trăsuri o ideeă despre humor, si acum vom trece mai departe.

Humoristul își are locul între poeți și între prosaici; la adevărații poeți se pôte găsi o vênă humoristică, fiindcă comicul în general este cuprins în poeziă, dar poezia curată trebuie să se ferescă de atributul săriturilor humoristice și trebuie să se supună legii estetice a frumosului, care cere concordanță și proporțiune între tóte părțile și între întregul. Până să trecem însă la esența dicțiunii poetice, trebuie să vă explicăm înțelesul »alegoriei« de óre ce priceperea poeziei este fondată pe priceperea justă a acesteia.

Alegoria are acel criteriu comun cu simbolul, că reprezintă o ideeă, o procedură óre care în interiorul nostru simbolisată prin o manifestațiune externă. Simbolul este reprezentarea unei idei în spațiu, ér alegoria în timp. Există și în artele reprezentative (plastică și pictură) așa đise persóne alegorice, d. e. o muiere, care represintă speranța, aceste sunt imobile, și când se aplic în teatru, nu li se permite a intra în acțiune, dar totuș au aparința activității și a vieții. Ancora însă, care se dá în mâna speranței reprezentate în mod alegoric, aceea ancoră este un simbol.

Și poezia investeste cuvântul cu o intuițiune sensibilă, desface ideea în o imagine, etă pentru ce poezia este în general alegorică, căci își alege din varietatea aparițiunilor pe vr'una și preface specialul în general făcându-o de reprezentanta unei idei, adecă a unei cugetări nemărginite, generale.

Deosebirea între alegoriă propriu zis și între poezie în general consistă întru aceea, că la alegorie se consideră imaginea gata numai ca un mijloc, pentru a aduce la intuițiune altceva, ce trebuie să ni închipuim prin aceea. Representarea alegorică dar este o formă specială a reprezentării poetice în general, ea își dobîndesce însemnătatea numai prin aceea, ce trebuie să ne închipuim prin imagine, ce însă nu apare de-a dreptul ci numai mijlocit în imagine.

Am căutat printre poeziile române vr'o alegorie pe care s'o putem aduce aici ca model, n'am isbutit a găsi, permiteți-ne deci, să reproducem una din limba germană, a cărei autor este marele Göthe.

Găsit.

Mergeam prin codru	Vrînd a o rupe.
Singur amblând,	»Ruptă d'oi fi«
Nimic s'eu caut	Im țise flórea
Mi-era prin gând.	»Voi vesteji.«
Vădui în umbră	Din rădăcină
O floricea.	Flórea-am plivit
Ca o steluță	Și în grădină
Mêndră era.	O am sădit.

Reinfloresce

In loc ferit

Ca și 'n pădure

Unde-o am găsit.

În această frumoasă allegorie poetul nu voiesce a vă povesti numai despre o floricea, pe care a găsit-o, a plivit-o și a resădit-o, cu tóte că chiar și reprezentarea acestei proceduri este destul de frumoasă, ci el intenționează și altceva, adică a vă arăta o procedură în viața ómenilor; fecióra infloresce în loc retras și ferit, în sênul familiei, junele o vede și o duce, pătruns de dorul posesiunii ei în casa sa, unde reinfloresce sub scutul și ocrotirea bărbatului.

Și Schiller a scris o alegorie de model „fecióra din străinătate.“ Această poezie era din capul locului destinată pentru un almanac publicat de Schiller (anul 1796) și menită de a reprezenta musa aceluia anuar, care apără pe fie-care an pentru a aduce sufletelor accesibile de poezie — sêrmanilor păstorilor din luncă (la nisece ómenii simplii, dar rivnind după o cultură mai înaltă) darurile care inveseleşe inima și agereşc mintea. Fecióra — fantasia poetisândă — apare în anotimpul unde incolţesce natura, ér cea mai frumoasă dintre darurile ei o întinde părechei care se iubesc, ómenilor care simţesc mai curat și mai adênc fericirea și plăcerea vieții. Ea are pentru fie-cine un dar deosebit, căci fie-care om a primit o mêsură deosebită de putere, atât din fantasie cât și din minte, cu care-și însuşeşte aceea, ce-i oferă poezia. Însă despre flori și fructe să dice, că s'ar fi

Copți pe altă luncă

Sub alte rađe vii

În părți mai fericite.

Căci arta poetică mai înainte de tóte trebuie numită o

artă sacră și divină; ceia ce este după ființa ei cea mai internă, căci purcede din un suflet entusiasmă de Dumnezeu care în momentul producerii se simte una cu acela, în care se concentrează simțirile noastre cele mai frumoșe, cugetările noastre cele mai sublime, ideile noastre cele mai curate: Dumnezeu este sórele, care străluce în această sêrmană vieță pământénă. pentru a o prélumina. și ochii poetului vèd această lumină dumnezeescă și buzele sale povestesc, gura sa cântă despre ceea ce a vèdut în »părți mai fericite.« Idealul perfect, la care rivnesce poetul, rămâne în veți lumea cea laltă, pe care nici o dată nu-o putem atinge în astă lume, dar arta totuș ni aduce mereu și mereu flori și fructe din părțile mai frumoșe ale vieții mai înalte în lunca sêrmană a păstorilor și implinesce dorul de vèrfurile cele luminoșe impresorate de cel mai curat luciú al sórelui.

Astfel dar în persóna alegorică a „feciórei din străinătate“ este exprimată întréga ideea a poeziei. tóta lumea cuprinđetóre de gânduri ni apare în această singură ființă imaginară, și étă éráș un exemplu în ce mod face poetul să resară imaginea suprasensualului și spiritualului. Dară este întrú adevêr o deosebire între purcederea directă a poetului de la cugetarea ca atare. deslipită de aparițiunea ei sensuală, pentru care caută apoi imaginea menită ca s'o represinte în mod poetic, — cum este casul în allegorie, — și între purcederea de la lumea aparițiunilor, pe care le contempléază atât de intim și atât de profund, în cât din această contemplațiune a singularului, a individualului să-i resară generalitatea. Göthe cu nedrept impută poeziei lui Schiller, că ar fi allegorică »Este o mare deosebire,« dice el, »dêcă un poet caută specialul la general, sêu dêcă în special vede generalul; din prima manieră să nascé allegoria, unde specialul trece numai drept exemplu al generalului, a doua manieră însă este adevêrata natură a poeziei, ea exprimă un special fără de a se cugeta la general sêu fără de a demonstra. Acela care concepe acest special cu viociune, dobêndesce tot o dată și generalul. fără de a o simți sêu póte simțindu-o numai întrú târđiu.« Acesta însă este o exagerațiune. —

Spațiul care ni-a stat la dispozițiune nu ni-a értat a termina, precum am fi dorit, ciclul întreg de articole tractând despre estetică, cu incheerea primului semestru al foiei noastre, care acum intră în un stadiu nou al dezvoltării. Ea va dobândi după cum ne convingem pe di ce merge, un cere mai mare de cetitori. Pentru a oferi și noilor abonați un ce întreg, terminând tot odată pentru vechii nostri amici espunerile începute, vom urma în al doilea semestru cu cercetările asupra poeziei. Spre acest stêrșit ne vom folosi de aici în nainte de alte isvóre, pentru a nu ne repeta literalmente, și anume vom reproduce prețioșă critică a d-lui Titu Maiorescu cu întregirile, necesitate de scopul, care nu este acela de a critica poezia română, ci acela de a studia cuprinsul și forma poeziei în general

Cu poezia vom termina »noțiunile de estetică« de și în propuseseam a tracta încă și despre: dramaturgie și despre retorică. Dar pré s'ar lungi studiul nostru și temêndu-ne să nu obosim cumva pe cetitori, vom schimba materia, rezervându-ne a reveni din când în când, cu studii mai micé, dar tot o dată mai speciale asupra diferitelor ramuri din dramaturgie și póte și din retorică.

(Va urma.)

Căpriorul său vinovații nevinovații.

Comedie în 3 acte de August de Kotzebue

tradusă de

Arseniu Vlaicu.

(Fine).

ACTUL III.

Aceaș odae, e dimineță.

Scena I.

Arëndasiul, Gretta și Nanetta cu mâinile legate amândouă.

Arëndasiul (Impingându-le pe ușe înăuntru.) Aici înăuntru! Luav'ar toți dracii să vă ia, tăceți ca mușii său să vă taiu capetele la amândoi.

Gretta. Iubite bărbate să nu faci una ca asta, că tot trebuie să rămână un cap în casă.

Arëndasiul. Ce, mai suflă încă? Credeți că eu n'am cap la trup?

Gretta. Ba da și încă mare ca un bou.

Arëndasiul. Cum te rabdă D-șeu să vorbesci asta tu gărgărită! tu omidă!

Gretta. Mulțămescă lui D-șeu că sunt cu mâinile legate că altfel ți-aș arăta eu. Ți-aș scote cchiă ceia de pisică.

Arëndasiul. Pentrucă au vedut prea mult nu-i așa?

Gretta. Un bărbat nici nu trebuie să vadă tot ce face femeia.

Arëndasiul. Ean aușiti acolo! A fost o fată orfană și s'eracă, blândă ca un miel, nu turbura nici măcar apa din fântână și s'a măritat numai de 3 zile și a și luat pe dracu în ea! Dómne ajută-mi!

Nanetta. Soția D-tale are dreptate.

Arëndasiul. Așa? Și coconașul vrea să vorbească cu mine?

Nanetta. O procedură așa de barbară nu se vede nici chiar între Hotentotii.

Arëndasiul. Și ce! Hotentotii sunt Mohamedani, eu sunt un creștin bun și decă-mi pătěză nasul zeu nu glumesc.

Nanetta. Ce-mi pasă mie de nasul D-tale? Să mă deslegi sau strig! Iute! Acuma suntem în castel nu mai pot fugi.

Arëndasiul. Ai dreptate. Din acest castel merge drumul la furci, mă înțelegi?

Nanetta. Vom vedea! Acuma deslegă-mă.

Arëndasiul. Mai întâi trebuie să te vizitez decă n'ai arme la D-ta. (Caută buzunarul.) Uite nisce fôrfece! Aha! Musiu, cu astea voi să mă străpungă în spate?

Nanetta. Ce-ar putea ajuta fôrfecele astea mici în spinarea acea lată?

Arëndasiul. (Caută mai departe.) Un acariu cu ace! Un degetar! Tot instrumente de omorit! Aha! și o epistolă. Și eu pot ceti coconașule. (Cetescă adresa cu multă ostentă.) Demoiselci Nanetta Spițmaus. Auș Grette are epistole de amor în buzunar. El vrea să prindă în cursă pe una anume Spițmaus.

Gretta. Ce mă interesază pe mine epistolele sale?

Arëndasiul. Na, voi să te desleg. Da de te vei încerca măcar să fugi ți-ai găsit beleaua cu mine.

Nanetta. Să n'ai nici o grijă; nu mă mișc din loc până nu-mi va da satisfacere stăpânul meu.

Arëndasiul. Stăpânul D-tale! Da asta este un patron bun! Decă ar scii numai d-nul Conte ce sciu eu —

Nanetta. Să scie d-nul Conte că esci un măgar. (Deslegă pe Gretta.)

Arëndasiul. Eu un măgar? Ascultă musiu. Nevasta mea tot mai în pôte dice câte odată, dar un prinde musce și un perde vară ca D-ta, asta nu o sufer, m'ai înțeles? c'apoi te fac numai de cât chisăliță de bătae! Da de ce sunt un măgar? Hai?

Nanetta. Fiindcă faci atâta larmă pentru nimic.

Arëndasiul. Pentru nimic? Auș colea sosesc în mezul nopței acasă și —

Nanetta. Când cineva are o femeia așa de frumoasă nu trebuie să vie la mezul nopței acasă.

Arëndasiul. În odae e întunecă băsna, pipăi cu mâinile, le întind și apuc cu fie-care mână câte un cap. Nu e nimic două capete în loc de unul? Nu e nimic? Ei?

Nanetta. Nu, ți-am spus, nu-i nimic

Gretta. Să faci pe o femeia tină se suferă pentru un lucru așa de nimic (plânge.)

Arëndasiul. Două capete în loc de unu, asta-i lucru de nimic?

Gretta. Eu totuș sunt nevinovată!

Nanetta. Acăsta o pot dovedi.

Arëndasiul. Așa? Intradevăr, decă o poți dovedi, atunci —

Nanetta. Sur mon honneur! adecă pe onărea mea!

Arëndasiul. Dór nu pe a mea! P'aceea a luat-o dracu. De aș fi avut pușca la mine, v'aș fi trimes la dracu pe amândoi. — Să preferi pe un așa băețandru! Te-aș băga într'un sac și te-aș arunca în iazul morei, decă din norocire D-nul écuyer n'ar fi un nebun să vrea să se căsătorească cu tine.

Gretta. (Fôrte uimită.) D-nul écuyer vrea să se căsătorească cu mine?

Arëndasiul. Da șopêrlă! Să nu suflă una că sbor în iaz.

Gretta. Ah sunt mulțămită numai să scap de tine, scumpul meu.

Arëndasiul. Una să nu mai fiă! S'a isprăvit cu voi.

Gretta. Dar nu pot înțeleg —

Arëndasiul. Ôre pot să înțeleg eu? D-nul écuyer e mai prost de cât mine.

Nanetta. Asta-i o vorbă mare.

Arëndasiul. El mi plătescă 5000 taleri să mă despart de tine. Ha ha ha! Aș fi făcut asta și de geaba.

Gretta. Îți plătescă 5000 taleri! Ah scumpul Domn!

Arëndasiul. Da'ar scii ce sciu eu ar lăsa la dracu tréba. Tu țigano! gătește-te! Până atunci intră în casa de bilard și d-ta musiu. Trebuie să-mi isprăvescă cu negoțul,

căci altfel p^ote să se căiească. Marș înlăuntru! până ce
v^e voi chema — pe tine la cununie —

Gretta. Mulțămită sfântului!

Arêndașul. Și pe d-ta la furcî!

Nanetta. Ha ha ha!! (S^e duce cu Gretta.)

Scena 2.

Arêndasiul singur.

Riđi tu numai — într'adev^{er} are dreptate s^e riđă. Nici
nu îndrăsnesc s^e spui d-lui écuyer că i-a fost frig. Un ne-
gustor nu trebuie s^e-și ocărască marfa — și decă mă gândesc
bine — ce-mi pasă de ea? Indată ce i-am făgăduit-o d-nului
écuyer nu mai era a mea și când am venit acasă când am
apucat capul Grettei asta era de mult capul d-lui écuyer și
prin urmare nu s'a dus la dracu onórea mea, ci cinstea d-lui
écuyer. Dapoi el nu scie nimic de asta și nici nu trebuie
s^e-i spun.

Scena 3.

Baronul, Arêndasiul

Baronul. Ei bătrênule! Te ai gândit la lucrul acela?

Arêndașul. Tot e gata.

Baronul. Ai vorbit deja cu femeia ta?

Arêndașul. Firesce.

Baronul. Și s^e invoesce?

Arêndașul. O ține încă de onóre!

Baronul. O vorbesce! Ce dicea?

Arêndașul. Ea adecă dicea: Că eu ași fi iubitul ei
Graușimel — și că-i sângeréză inima — dar decă nu p^ote fi
altfel și decă d-nul écuyer îi făgăduesce o haină frumoasă de
mirésă —

Baronul. Nebunule! Asta n'o fi đis-o.

Arêndașul. Adecă așa o fi gândit, căci o femeia,
după cum am auđit când voiesce să s^e mărite s^e gândesce
mai întâi la haina de mirésă.

Baronul. Unde e? Trebuie s^e vorbesc eu insumi cu ea.

Arêndașul. Aci aprópe in casa de bilard. Da cei
5000 de taleri.

Baronul. Aceia stau gata numérați.

Arêndașul. Și arênda mea?

Baronul. S^e-ți rămână ție.

Arêndașul. (deschiđend ușa.) Na, Gretta vino afară!
Ginerile e aicea.

Scena 4.

Precedentil, Gretta tinându-si siurtiul la ochi.

Arêndașul. Da nu-ți fie rușine. (incet.) As^{er}ă s^e-ți fi
ținut șurtul la ochi.

Baronul. Nu, iubită Gretthen, nu-ți fie rușine; spune
insăți că vei fi bună cu mine că voesci s^e fi soția mea.

Gretta. (lasă șurtul jos și s^e plécă.) Decă poruncesci —

Baronul. La dracu, ce e asta?

Arêndașul. (apart.) Mi s^e pare că vede pe la nas ce
s'a întemplat.

Baronul. Graușimel asta e nevasta ta?

Arêndașul. Firesce!

Baronul. D'apoi ai doue femei?

Arêndașul. Dómne feresce! Dór nu sunt ture.

Baronul. Dar nu e tot aceea, pe care ai adus-o as^{er}ă
aici?

Arêndașul. Nu, nu e tot aceea.

Baronul. Dar unde a rămas aceea?

Arêndașul. D-nul écuyer încă era de față când dómna
contésă a luat-o cu sine in odaea sa.

Baronul. Și e încă aici?

Arêndașul. Hi! Hi! Hi! Da. E aici.

Baronul. La naiba. Apoi de ce-mi aduci alta?

Arêndașul. Nu e și asta frumoasă?

Baronul. Póte s^e fie, dar eu o cer pe cealaltă.

Arêndașul. Decă vrei, fă cum te sfătuesc eu, ia pe
asta; asta are mai multe preferințe ca cealaltă. In scurt aceea
nu-i nimic pe lângă asta.

Baronul. La dracu! De ce nu? Esplică-te.

Arêndașul. Nu s^e vorbesce bucuros despre aceea —
decă nu voesci să mă trădeđi — s'ar putea întempla un omor
in castel.

Baronul. Ce vrei s^e đici?

Arêndașul. Cealaltă nu e femeia.

Baronul. Nu e femeia? Și ce este?

Arêndașul. Na, decă nu e femeia trebuie să fie bărbat.

Baronul. Bărbat.

Arêndașul. Intreg.

Baronul. Și e in odaia de durmit a soru-mi?

Arêndașul și Gretta. (fórt^e uimiți.) A sorei d-tale?

Arêndașul. Cum s^e p^ote! Ai d-ta vre-o soră aici
in castel?

Baronul. Mórte și drađi! Cine e tinărul acela?

Arêndașul. Asta nu o sciu; dar decă a sedus și el
deja pe sora d-lui écuyer e un drac impelițat.

Baronul. Da de ce l'ai adus aici? De ce in haine
femeiesci? Dar acum nu voi s^e sciu nimic. Sângele meu e
intr'o clocotire așa de mare in cât nici nu te-aș mai putea in-
telege. Trebuie să mă conving de lucrul principal. S^e te carî
la dracu neghiobule! Dar s^e nu te pue sfinții să fugi din castel
până ce nu te vom chema.

Arêndașul. (Scărpinându-s^e in cap.) O vai de mine! (vo-
esce s^e plece.)

Gretta. Graușimel trebuie să te țin încă pentru mine?

Arêndașul. Decă d-nul écuyer nu voesce să fie ne-
buñ —

Gretta. Atuncî trebuie s^e-mi petrec vięta tot cu ne-
buñul meu cel de demult?

Arêndașul. (Amenințând.) Tu! (S^e duce.)

Scena 5.

Baronul singur.

De nepriceput! Nu s^e p^ote! — Hm! De ce tocmă im-
posibil? — Dar decă s'ar ascunde vre-o festă — totuș ar fi
soru-mea nevinovată, s'a înșelat, ca și noi toți — — Dar
nerușinatul, care a cutezat să-i urmeze in odaia de durmit
trebuie pedepsit! — Se pună in joc onórea unei astfel de
dame, — și cu cât mă gândesc mai mult la aceea aslu din
nenorocire tot mai multă posibilitate — O ț^{er}ancă nu p^ote fi
din doue cauze — cetea franțuzesce — s^e profăcea evlaviosă
și próstă, dar o prinđeam din ochirea cea viclenă. E adev^{er}at

că a voit să înșele și prin urmare putea fi un al doilea Faublas.
— Cerule! de va afla această soru-mea! Ha! Aci este ea! séu mai bine el.

Scena 6.

Baronésa, Baronul.

Baronésa. Bună diminéța d-le écuyer.

Baronul. (Scrutând-o cu ochirii.) Bună diminéța frumoasă Gretthen.

Baronésa. Da de ce te uiți la mine așa îngrijat?

Baronul. (uitându-se jur împrejurul ei.) Ți aduci aminte de vorba noastră de aseră?

Baronésa. Abia.

Baronul. Ai o memorie așa de slabă?

Baronésa. Sunt lucruri, cari nici nu le las în memorie de loc.

Baronul. Mi s'ar pare ca unei femei frumoase nu-i e tot una decât observă impresiunea ce a provocat-o mândria sa.

Baronésa. Ah! Eu am un bărbat!

Baronul. Așa? Il ai de mult?

Baronésa. Cum poți întreba, când scii că sunt măritată abia de 3 zile.

Baronul. Deja de 3 zile? Va să zică nu numai de aseră?

Baronésa. D-nul écuyer a uitat că bărbatu-meu a pușcat căpriorul și că eu am venit aici să mă rog de ertare?

Baronul. Scii că ai oferit bunătatea ta unui ingrat?

Baronésa. Cum așa?

Baronul. El te negă!

Baronésa. Pe mine?

Baronul. Țice că mai are o femeie.

Baronésa. Ar fi lucru necurat (apart.) De sigur a flecărit bătrânul ceva.

Baronul. N'ai observat că câte odată e nebun?

Baronésa. Un bărbat de vârsta sa, care are o nevastă tineră e totdeauna puțin smintit.

Baronul. Da tot nu așa de mult să țină pe o femeie în loc de bărbat.

Baronésa. (apart.) Vai de mine!

Baronul. Cugetă el e în stare să afirme (o apucă de mână și i se uită drept în față.) că esci un bărbat!

Baronésa. Atunci într'adevăr trebuie să fie nebun.

Baronul. Dar mi te pari cam confusă?

Baronésa. Ah! iubite domnule! o femeie, care are un bărbat prost e adesea confusă.

Baronul. Va să zică esci într'adevăr o femeie?

Baronésa. Eu nu știu alt ceva.

Baronul. Dea D-zeu să fie cum Țici am mai mult ca o cauză să dorească această.

Baronésa. Ce ai face decât a-și fi un flăcău?

Baronul. Te-ași omori de loc.

Baronésa. Prrr! Și de ce?

Baronul. Nu pentru-că te-ai jucat cu mine această (ți-aș erta-o ci —

Baronésa. Fărte generos!

Baronul. Ci pentru că ai fi cutezat să pătezi onórea contesei, de aceea ai trebui să mori.

Baronésa. Fii liniștit onórea contesei nu suferă de loc.

Baronul. Cu cât mă uit mai mult în ochii tăi dispăre tot mai taré prepusul.

Baronésa. Da de ce te interesezi așa de mult de onórea contesei?

Baronul. Aceea are cauzele sale.

Baronésa. Cari se pot găsi.

Baronul. Cu anevoie!

Baronésa. Scii că interesul la reputațiunea acestei femei îți poate fi mai periculos de cât prósta flecărare a lui Grausimel?

Baronul. Ce, s'ar putea propune de cuminte iubirea mea față de tine.

Baronésa. Acestă desmintire nu prea e potrivită; bărbații au inimă largă.

Baronul. Tu nu-mi vei scăpa. Esci o femeie, trebuie să fi a mea.

Baronésa. Trebuie să fiu?

Baronul. Te-am cumpărat dela bărbatul-tău.

Baronésa. Fără șagă? ca o pipă? Pot întreba cât de scumpă?

Baronul. Fărte eftin decât esci ce te arată ochii tăi.

Baronésa. O femeie sunt în tot cazul, domnul meu, dar nu o marfă, care se poate tocni după plăcere.

Baronul. Cine se indoesce de aceea? Drepturile bărbatului tău le-am putut cumpăra, însă nu și învoirea ta, aceea o aștept ca un dar al iubirei tale. (Deschide ușa odăii de bilard.) Vino afară bătrânule!

Scena 7.

Arëndasiul, Precedentii.

Baronul. Spune-mi mi-ai vândut toate pretensiunile tale asupra d-neai?

Arëndasiul. Pentru 5000 taleri. Are dreptate.

Baronésa. 5000 taleri. Într'adevăr mulți bani!

Baronul. Și decât s'ar cere așa da cu bucurie averea mea pentru tine.

Baronésa. (apart.) Acest om vrea să intre cu puterea în inima mea (tare.) Și tu necredinciosule mă poți vinde pentru bani?

Arëndasiul. N'a fost vorba de d-ta coconașule ci de femeia mea.

Baronul. Éraš cu ciudatul prepus? Mișelule mărturisese de ce numesci pe această femeie coconașule?

Arëndasiul. La dracu! N'a venit coconașul erî încă cu un fecior la mine? nu sunt caii d-tale în șură la mine? Nu-s astea hainele nevastă-mi?

Baronésa. Ingratule!

Arëndasiul. Poți nega că nu se află rocul și pălăria d-tale cea rotundă acălate lângă patul meu? și pe urmă nelegiuitul d-tale tovarăș —

Baronul. (In cea mai mare furie.) Vorbesc adevărul?

Baronésa. (mâniósă.) Da vorbește drept.

Baronul. Tunete și fulgere (Scóte spada.)

Baronésa. Mai încet! Mai încet! Depărtăză pe acest om și vei afla tot.

Baronul. Plesnesc de furie! (Cătră Arëndasiul.) Cară-te la dracu în odăe!

Arêndașul. Mă rog d-le écuyer decă vei străpunge pe coconașul acesta să iai și pe celălalt deodată, incap amândoi pe spadă. (Să duce.)

Scena 8.

Baronul, Baronésa,

Baronul. Ce voi auđi acum?

Baronésa. Că nu sunt femeia arêndașului e drept. C'am venit in haine bărbătesci încă e drept. Că sunt însă o femeia încă nu e mai puțin drept. Acum pune arma d-tale ucigașă in tēcă la loc. (Simțitoare.) Credincioșa d-tale ingrijire voi se o laud inaintea Contesei.

Baronul. Iar insuflătesc!

Baronésa. Fiind-că am trădat jumătate din secretul meu trebuie să ți-l desvêlesc de tot; dar mai întâi — ca să nu-mi strici gluma — te rog de discrețiune. Află dar că sunt Baronésa Freiling sora contelui.

Baronul. (Fôrte confus.) Cum? Ce? Este posibil?

Baronésa. Din cause binecuvântate doresc să rămân necunoscută și de acea te rog —

Baronul. D-ta sora contelui? Va să ȳică nemăritată? Slavă Domnului! atunci nu atac nici o datorie, nu deviu infidel nici unui principiu, decă aspir din nou la mâna d-tale!

Baronésa. Ți-ai eșit din minte d-le écuyer? Nu m'ai înțeles? Eu sunt sora stăpânului d-tale!

Baronul. Da femeie sublimă! te-am înțeles. A stăpânului meu? și dacă ar fi — ar trebui să impedece un singur prejudiciu norocul vieții mele? Țerancei i-am dăruit inima mea fără să am in vedere starea și referințele ei — acum rêsplătesc-mi acêsta! Nu defăima pe burghezii.

Baronésa. (Incurcată.) D-le écuyer — unde te cugeți?

Baronul. (apart.) Frumósă incurcă! Ce triumf de mi-ar succede sub acêsta mască (tare). Sciu istoria d-tale grațioasă dómna. Ai fost măritată după un domn de familie veche, dar ai fost nefericită; cu mine! — cu mine vei fi! Sunt numai un burghez, dar un om onest, care nu aspiră la d-ta numai din mândrie; acela care in aceste haine modeste tea ales de soția lui te-ar fi ales tot pe d-ta de ai fi fost îmbrăcată măcar in sdrențe. (Ii apucă mâna.)

Baronésa. Te rog domnule! — ce vòesci să faci cu mine — relațiunile mele — principiile mele — (Să încercă in zadar să-și scótă mâna din ale lui.)

Baronul. N'am să opun acelora nimic, de cât iubirea mea și convingerea cea mai intimă că suntem născuți unul pentru altul. (Ingenunche și-i sărută mâna.)

Baronésa. (Confusiundu-se cu blândete.) Nu! — Nu!

Scena 9.

Contésa, Precedentii.

Contésa. (Eșind din odac.) Ce e acêsta?

Baronul. (sare in sus.)

Baronésa. (apart.) Slavă domnului! Am scăpat!

Contésa. Astfel de scene nu-mi prea plac in tinda mea. D-le écuyer tocmai acum a adus curerarul echipagiul cel nou, voi să-l ved; insoțesc-mă. Și tu, fata mea, caută pe bărbatul têu și mergeți acasă, ai grije de gospodăria și păzește-te (uitându-se la Baron) de seducerea ómenilor fără conștiință. (Să duce prin ușa de mijloc.)

Baronul. (Urmând, incet cătră Baronésa.) Tac încă, fiind-că d-ta o pretinđi. (Să duce.)

Scena 10.

Baronésa singura.

Mi să pare că sora e mai mult simțitoare de cât mândră? — și musiu écuyer care era ca eșit din fire, când cugeta că s'a strecurat la ea un ténăr hei! hei! gelosie de ambele părți? — Sêrmame frate! — Totuși lui i să face dreptate, — dar mie — de ce mă urmăresce acest om periculos? De ce mă aduce in discordie cu mine in sa-mi? — Face el acêsta? — Ah! — Pentru numele lui Dumneđu! Dómna Baronésă! decă ar fi auđit cineva acest suspin — aș muri de rușine chiar inaintea camerierei mele.

Scena 11.

Contele, Baronésa.

Contele. Ha! Frumósă Gretthen! Eșci in fine singură? Unde e bărbatu-têu? Să-i ia dracu! Teme-te de écuyer! Femeia mea e gelósă de tine, dar acêsta nu face nimic. Să ne invoim iute cum și unde ne vom întâlni in viitor, ca să ne putem petrece fără martori.

Baronésa. Pe viitor vom avea destulă ocasiune pentru acea d-le Conte! dar mă prind că o vei folosi fôrte rar.

Contele. Perđi rămășagul. Fiindcă m'am amoretat liuliuc de tine.

Baronésa. Eu vorbesc numai un cuvânt și indata să rêscesce amorul d-tale.

Contele. Astfel cel puțin voi să-ți arêt — mai inainte de ce vei rosti acel cuvânt fatal, — cât e de ferbinte amorul meu. (Vrea să o îmbrățișeze.)

Baronésa. Nu cu sila d-le conte. Dar decă-mi spui un cuvânt bun te sărut eu de bună voe.

Contele. Frumósă, iubită, dulce, scumpă Gretthen îți dau cuvintele cele mai bune din lume.

Baronésa. Și eu voi să cuget, că sărut pe frate-meu.

Contele. Cugetă cum vei voi, numai sărută-me.

Baronésa. (Să aruncă in brațele lui.) Te sărut de la inimă!

Scena 12.

Contésa, Baronul, Precedentii.

Contésa. Ha!

Contele. (Să retrage.) La dracu!

Contésa. Bravo d-le Conte!

Contele. O glumă, iubită Emilio —

Contésa. Glumele d-tale mă vor băga de vie in moment. Și tu nerușinato te aruncă in brațele lui?

Baronésa. Da, așa am făcut!

Contésa. Fugă din ochii mei! Pici nerușinato! te țineam de o femeia onestă; nu credeam să fie o țerancă capabilă de astfel de prefăcătorie.

Baronésa. (Suspiniând comic.) Tóte suntem fiicele Evei.

Contésa. Ce? Indrăsnesci încă să glumesci cu mine? Și d-ta bărbate poți suferi una ca asta?

Baronul. Liniscește-te d-nă contésă —

Contésa. Tac! Și d-tale ți-a sucit capul creatura acêsta spurcată; și d-ta ai perdut stima mea.

Contele. (apart.) Grozavă furtună!
Baronul. Cel puțin te poți liniști, că soțul d-tale e nevinovat.

Contésa. (rișând amar.) Nevinovat?

Contele. (apart.) Sunt curios cum va demonstra el acésta.

Baronul. Décă-mi permite Gretthen să vorbească —

Contésa. Ce-are ea să permită aci?

Baronésa. Vorbesce d-le écuyer.

Baronul. Dênsa e sora Dumnia-lui!

Contele și Contésa (deodată.) Cum? Ce?

Baronésa. Da! da! Sora lui!

Contésa. (Imbrățișându-o cu ardore.) Este posibil! O ce pétră mi se ridică de pe inimă!

Contele. Mie-mi cade una pe inimă — Tu sora mea?

Baronésa. Da frate.

Contele. Soția arêndașului Graușimel?

Baronésa. Nu, aceea nu sunt! Tu mă invitaseși; tu mă doriai să vin — ca să numesc copilul pe numele său adevărat — să mă mărit cu cumnatul-tău: era contra voinței mele; voiam să vîd pe acest cumnat, fără să fiu cunoscută de el; am ales haine bărbătești — care însă m'ar fi trădat, din norocire aflai pe arêndașul tău cu soția sa în o mare perplexitate din cauza căpriorului impușcat: el avea ôre care cauze de a nu trimete pe soția sa la tine; eu n'aveam nici o cauză să mă tem de tine și astfel am venit eu în locul ei.

Contésa. Minunat! Minunat!

Contele. Va să zică ești într'adevăr sora mea? (Cu o perplexitate comică.) Așa dară lasăm să te imbrățișez (O imbrățișează mai cu rezervă.)

Baronésa. Asta a fost o imbrățișare frățescă. Ha ha ha!!

Contele. Veți acum Emilio că am fost cu totul nevinovat? numai vocea naturei —

Contésa. Te rog taci! firesce că de astă dată ești nevinovat, dar nu și consciințios?

Contele. Da, decă e vorba de aceea, atunci n'avem să ne facem obiecțiuni unul altuia.

Contésa. Ce voiesci să zici d-ta?

Contele. Nevinovată știu și eu că ești, dar totuș nu mai mult consciințiosă ca mine: — căci — mărturisesc numai — d-nul écuyer nu e așa că nu-ți era indiferent?

Contésa. Eduard?

Contele. Poți să negi acésta?

Contésa. (fôrte simțitoare.) Da! Da! și decă ai avea dreptate — cum a fost cu puțință să duci lipsa de delicateță așa departe! În prezența sa! În prezența cumnatei mele, care încă nu mă cunoșce.

Contele. Fii numai liniscită, căci el e fratele tău.

Contésa și Baronésa. (deodată.) Fratele meu? Fratele d-tale?

Baronul. (Imbrățișând pe Emilia.) Da, scumpă Emilio! Fratele tău!

Contésa. Atunci nu m'a înșelat vocea naturei?

Contele. Aha! Acum să dă importanță vocii naturei!

Baronul. Din asemenea cauze ca d-na Baronésă doriam să rămân mult timp necunoscut și nu mă credeam nici

în discrețiunea ta. Și eu voiam să esaminez întâi pe dama, cu care voia să mă împreune iubirea d-vastră. D-ta veți grațiosă contésă că écuyerul a fost nevinovat când a îndrăsnit să ridice ochii până la d-ta.

Baronésa. Nevinovat să pôte, dar nu și consciințios, când voiai să seduci pe femeia arêndașului.

Contele. Sorióră ai face mai bine să taci, căci mi se pare că d-nul écuyer era aproape să facă pe Baronésa să-și uite de toți strămoșii săi și să iubescă pe un cetățen de rând și prin urmare nici tu n'ai fost mai consciințiosă.

Baronésa. Așa cređi?

Baronul. Spune-i că are dreptate.

Baronésa. Dómne feresce! Am voit eu să mă mărit vr'odată? séu pot să-mi uit așa lesne de principiile mele? — pôte cu timpul —

Contele. Fii liniscit frate; cu timpul adecă după o jumătate de oră.

Baronul. Pot să-l cred?

Contésa. (rugând'o.) Iubită soră —

Baronésa. Ce să fac, ar fi neresonabil să zic că e mincinos un frate cu 10 ani mai mare ca mine. (Ii întinde mâna Baronului.)

Contele. Mulțămită lui D-zeu! Toți suntem nevinovați!

Baronul. Numai în sala de bilard suspină câțiva (deschide ușa.) Veniți și voi afară!

Scena 13.

Toti.

Contésa. Cine e tinărul acela?

Arêndașul. Un drac, care a sedus pe femeia mea.

Gretta. Nu-i drept!

Arêndașul. Mă recomand cu respect (Face o pantomină.)

Nanetta. Incă nu d-le arêndaș.

Arêndașul. Mă rog pentru satisfacțiune. Trebuie să fie pus în furci și decă nu se află nici un judecător la îndemână, îl spânzur nejudecat.

Baronésa. Liniscește-te amice ea e cameriera mea.

Arêndașul. Ce vrei să zici! Chiar și d-ta ești un coconăș.

Contésa. Te înșeli, ea e sora Contelui.

Arêndașul. Zeu, e drept? și musiu asta e camerieră?

Baronésa. Și pe lângă aceea mirésa cocierului meu.

Arêndașul. Slavă Domnului!

Gretta. Veți că am fost nevinovată?

Arêndașul. Ai știut asta?

Gretta. Asta n'am știut-o, dar —

Arêndașul. Na țineți gura cu nevinovăția ta! Conștiința ta era în indoielă la strimțore.

Contele. Totuși nu vei lua în considerațiune conștiința frumoșei tale soții? Destul că e nevinovată și dintre toți câți suntem aici numai tu ești vinovat, că mi-ai pușcat căpriorul.

Contésa. Fii pe pace! Bietul să știe vinovat, însă de astă dată e nevinovat căci tocmai acum m'a înștiințat vênătorul Thomas că arêndașul prin întunerecică a pușcat în loc de căprior propriul său măgar.

Toți. Ha! Ha! Ha! Ha!

Arêndașul. Măgarul meu? Vai de mine!

Gretta. Veți acum ce ai făcut măi, măgarule?
Arêndașul. Va să ăică d'aia n'a venit biata vită
acasă?

Contésa. Toți suntem nevinovați! dar toți sê mărtu-

risim in frica lui Dumneșea că noi ca nisce eroi virtuoși lău-
dați — avem de a mulțami susținerea principiilor năstre
numai norocului.

(Cortina cade.)

Vincentiu Monti.

In Nrii 6, 7, 8 și 9 ai acestei foi am publicat tragedia Caiu Gracch de Vincentiu Monti. Credem a indeplini o dorință resimțită de o mare parte dintre cetitorii năstri, publicând aici o mică dare de sêmă despre vieța și operile acestui poet, eșită din péna traducătoriului sêu.

Poetul Vinc. Monti a fost omul oportunității. Monarchia orî republică, despotism orî libertate, orî necredință îi erau lui totuna: In Roma era prietin al potestății absolute și fraged cătră religiune; in Milan predominind republica, blăstema superstițiunea și fanaticismul și tôte câte mărise pân' aci și înălțase pân' la ceruri; tot in Milan, ajungend la putere Napoleon, acomodându-se aceluia, luă și densusul doue fețe și representa revoluțiunea contra despoților Europei, ér despotismul contra revoluțiunei din Francia; și éráși in Milan reintorcându-se austriacii cânta „Reintórcerea Austriei” și părea că uitase că cu ceva mai nainte, tot pe aceia îi blăstémase și batjocurise din puteri. Citéscă cineva »Bassvilliana», apoi nemijlocit după aceea »Il Fanatismo» »La Supersticione» și »Il Pericolo» și nu va sci de ce să se mire mai mult de neconstanța sêu de slăbiciunea poetului.

Vincentiu Monti s'a născut in Alfonsine sat din Romagna la 19 Februaru 1754. Fu crescut in Faenza și la universitatea din Ferrara, unde avea sê asculte drepturile, dar se ocupa mai mult cu Orațiu, Virgiliu, Tasso, Ariosto. „La Visione d'Ezechiello» fu prima-i incercare poetică scrisă la 16 ani. Conduș la Roma de cardinalul Borghesi, legă aci amicitia cu renumitul archeolog Quirin Visconti și cu acela studiă frumsețele clasicilor Prin poema „Bellezza dell' Universo» scrisă in onórea ducelui Braschi (nepotul lui Piu VI) cu ocaziunea cununii, ajunse secretariul aceluia. In »Pellegrino Apostolico» cântă călătoria lui Piu VI la Viena in 1782. Representarea pe scena din Roma a „Virginiei» de Alfieri il indemnă și pe densusul in 1786 la scrierea primei sale tragedie «Aristodemo», care fu primită de Romani cu aplause. Nu mult după aceea in 1788 scrisé tragedia »Galeotto Manfredi.» Mórtea lui Ugo Bassville (care mersese in Roma spre a escita spiritele contra papismului și pentru ideile revoluționare, și căđu victimă in nóptea de 14 Ian. 1793 poporului fanatic) — îi dete impulsul la scrierea celei mai insemnate poeme: a „Bassvilliane», care-i răspândi renumele prin întreaga Italiă, nu prin ideile exprimate in acea, ci prin frumseța formei. In 1797 merse la Florenția,

apoi la Ferrara. In Milan fu ales de secretar pentru relațiunile esterne, dar nu preste mult »Bassvilliana» fu judecată contrariă democrației și arsă pe rug pe piața »Domului», ér autorul lipsit de officiu. Pe acest timp scrisé „Musogonia» (originea muselor), care insă fiind plină de laude pentru monarchia a inverșunat pe democrați; acésta 'l făcu de căđu in cealaltă estremeitate măgulindu-i pe aceia prin câteva versuri și prose. La venirea Austro-Rușilor fu silit să se retragă in Francia, unde petrecu, la început in lipse, in Chambéry și Paris. După respingerea Austriacilor éráși sê reintórcse in Milan, unde 'și gătă tragedia »Caiu Gracch» in 1800 și scrisé »Mascheroniada.» Nu preste mult căștigă o catedră la universitatea din Pavia, unde petrecu trei ani. In 1805 cântă înălțarea lui Napoleon pe tronul italic, in 1806 victoriile lui prin »Bardo della selva nera» »Spada di Federico» ș. a. Tot pe acest timp a implinit, fără a sci din Grécă decât alfabetul, traducerea classică a »Iliadei.» Ultima sa poemă fu »Feroniada», ce insé nu o potu termina, căci in 1826 fu lovit de apopleșiă, ér in 13 Octobre 1828 'și dete sufletul in Milan in etate de 74 ani. Epistolele, Dialogii și alte prose ale sale încă sunt de mare insemnătate.

Vincentiu Monti e unul din cei mai insemnați poeți italiani din timpurile mai recente. Densusul n'a produs opurî nemuritoare ca Dante, Petrarca, Tasso, Ariosto, ba unele opurî ale lui mai ales in respectul cuprinsului cad fórte sub critică. Totuși »Bassvilliano» »Iliada.» și tragediile lui il ridică lângă Ugo Foscolo, Alfieri, Pindemonte ș. a.

In tragediî a incercat trei genurî: tragedia grecă, domestică sên națională și romană. „Aristodemo» nu ne presintă cu puterea grafică a lui Shakespeare, întreaga vieță grecă, dar caracteristicile 's dezvoltate psihologic, fórte bine; mai ales remușcarea e zugrăvită așa, că sinucidiul 'ți pare ceva natural. In „Galeotto Manfredi» sê pune pe scenă un amor neertat, dar încă innocent, și gelosia aprinsă de trădare duplă, a amiceii și a bărbatului: mânia, indulgența, reconciliațiunea și inverșunarea din nou a Matildei aréță că autorul a cunoscut pe deplin caracterul femeiesc. »Caiu Gracch» pre care l'am prezentat aici publicului in traducere românescă, încă are părți fórte frumóse, acțiune concisă și puternică, caracteristice nimerite; ér discursurile între Opimiu și Gracch ne presintă viu luptele între aristocrația și plebea romană.

Prof. Virg. Popescu.

In portul Odesei.

Tu porți un nume întunecat
Și ești frumoasă și plăcută . . .

Candida.

Sorele matinal aruncă rațe daurie peste câmpie, oraș, port, și peste mare.

Câmpia se întinde departe golă, și pustiă, grozav de pustiă. Dabia veți ici colea un câțun mititel sărăcuț seu un orașel pe planul nemăsurat. Totul este deșert, trist, mort! Pustia mohorită a câmpiei cade costiș seu plan și noroios in pustia albastră a mării. Pe hotarul lor, la țermura înaltă de nisip, se ridică un oraș superb cu turlle înalte. Solul seu l'a cucerit jumătate de la câmpie, jumătate de la mare și orașul comercial înflorește aici cu mândrie și cu putere. Strade superbe, largi, luminoase, palaturi maestuoase și încă și mai maestuoase hale comerciale. Căci deul Mercur este patronul acestui oraș, toate mărfurile de la toate națiunile se intrunesc in acest loc, calul de abur le aduce peste câmpie, corabia peste mare. Poateți auzi aici limbile tuturor națiunilor, vă puteți întâlni cu fii tuturor națiunilor. Ce imbulzela șgomotosa, ce alergare, ce intrecere ametitore in aceste strade largi și noue. Căci acest oraș este tână, florea ei mai tână de cât acest secol, bărbatul, care și-a pus totă puterea sa intru promovarea acestei înfloriri, n'a închis de mult ochii săi. Colea afară sub salcimiă promenădi, pe platoul de lingă mare stă chipul seu de metal: guvernoului, ducelui de Richelieu, recunoscătorul oraș Odessa.

De pe acest platou o scară uriașă conduce in jos la gara și la portul indoit. Cel ce stă sus și-și aruncă privirile in jos, aceluia i se presintă un tablou atât de frumos și tot odată atât de minunat, precum nu se poate inchipui nici mai frumos nici mai minunat. Ce-i drept spre stînga și spre dreapta numai câmpia pustiă de care se bate fluxul sêrat aici domol și incet, colea tare și furtunos. Dar dinaintea sa insuș acest flux, marea cea sublimă, măreță dauria albastră. Deu, cum i străluce fluxul dinaintea ochilor, acoperit cu năi nenumărate, de vapore puternice de resbel, de caice mici de pescari, de corăbi di-forme cu pânđe, de vaporase drăgălașe, de luntrițe svelte și cum lucesc pavilonele (drapelele) in toate colorile, și ce vesel se înflă pânzele cele albe! O șuerătură străpunzătoare străbate aerul: ghifăind și gemend intră un tren de povară in gară. Aduce mărfuri de la mēzã-nôpte și de la apus. mărfuri de la mēzã-di și de la rēsărit duce cu sine trenul care părăsesce acum gara mergend peste câmpie. Și in gară, pe toate corăbiile, pe mal, pe scară, pe uliți, și in casele din oraș: marfă, marfă și numai marfă. Aici să face comereciu cu toate, dar cu toate, cu ceia ce produce pământul, cu ceia ce face mâna omenescă, cu tot ce are preț! Ori unde ai privi — mărfuri, căruțe, hamali, cumpărători și vândători, care se toemesc, samsari, care-și fac notițe, precupeți care sbiară . . . Dar omul căruia i s'ar turbura privelisea poetică prin aceasta, a cel om, n'ar avea un suflet poetic, ci ar fi un plângător sentimental. Căci și in acest comereciu gigantic zace poesiă.

In »portul de la Cherson« portul interior cel mic al Odesei, care in contrast cu portul mare de Constantinopole din dreapta, nu dă intrare de cât numai acelor corăbi, ce sunt destinate de a naviga numai pe marca nēgră, stă un vapor, gata de plecare — »Odysseos« străluce numele seu in nisce

litere grecesci cam topite și tocite. Cam tocită pare întreaga corabiă, pôte și cam necurățică, stricată de timp și de furtuna valurilor, cum se cuvine unei corăbi a cărei patron de nume »a vedut orașe multor omeni și a pățimit multe«. Dar — »voi să fac cu acest vas încă odată ocolul lumii« — ăice căpitanul, un grec bătrân și isteț cătră o ovreică sficioasă. Dabia cutéză se calce de pe podul corăbi pe tilac. Dar cei lalți pasageri incred fără temere persona și bagagiul lor lui »Odysseos.« Cel mai neingrijat dintre toți este de bună sémă acel june de optspredece ani — vai, astădi e cu căți-va ani mai bătrân — care privesce imprejurul seu beat de bucurie, și se stăpensesce din resputeri, ca se nu chiozeze de plăcere. Ah, este fericit, atât de fericit. Visul seu din copilărie i s'a implinit, a putut să mērgă penfru prima oră afară in lumea largă. Și diua este atât de frumosa! Și lucrurile imprejur atât de varie.

Dejă cei trei vecini ai săi, care stau imprejurul lui »Odysseos« cât sunt de minunați, fie care din ei câte o lume nouă, straniă. Corabia mare și puternică din dreapta — a stat mai multe zile colea afară in portul Constantinopolei, și s'a adus de bună sémă numai d'aceia aici, pentru a fi debarcată cu mai multă ușurință — această corabiă de bună sémă este o nae de comereciu. Dar ce vor cuprinde ore aceste butoie uriașe, și ce va fi in aceste teancuri mari, pe care scripētu le aduce de pe corabiă la malul mării. Mateloții se mișcă incetinel și tot asemenea a lene sună strigătele de comandă după care se mișcă, dar la ce pun mâna, acea să gătesce de sigur.

Cine sunt acești bărbați bălăiori, grași și greoi. O privire asupra celor două persone de pe tilac, v'o pôte spune. Sunt holandezi. Ță-l pe mynheer cu fața palidă, buhăită, cu ochii albaștri deschisi și imprejurul seu o glotă de samsari, de ovrei și de greci sbiărători și obrasnici. El i lăsa să strige și se sbiere, și decă i se pare cam grōsă ăice numai: »Cunōsceți firma noastră, van der Smisen din Amsterdam, și sciți că această cafea este veritabilă și că o aducem noi inșine, și decă vi să pare prea scumpă, n'aveți de cât să mē lăsați in pace. Van der Smisen a scăpat tot de-a-una atât in Odessa cât și in altă parte curend de marfa lor.« Și la aceste cuvinte privesce spre căpitanul corăbi, care pare a sta cu totul liniscit rezimat de balustradă și ridicand din timp in timp ochii spre oraș. Amēndoi au o căutătură de tot flegmatică și totuș ar voi prea mult să scape de marfa lor, de ovrei și de greci și să grăbescă in oraș, unde se pôte cumpăra vin și plăceri. Cine scie din care salon elegant de dans, de o certă categorie vor fi aruncați afară ađi pe la međul nopți, fiind-că a făcut scandal in beția lor cumplită — cei doi mynheeri atât de flegmatici și tot odată atât de pasionați.

Lipit lingă această corabie bord lingă bord stau două bărci mari, diforme, una încărcată cu lemnărie, alta cu pome de grădină. Aici zace globul verde al pepenului lingă fruptul gălbui și lungureț al castravetelui uriaș, acolo-s cerșa albe și roșie, pepeni galbeni și mere de o mărime strașnică. Căci Crimeea și istmul Cheronului sunt intru adevăr: »țera unde curge lapte și miere,« dar sigur in grad mai mare de cum

este în dia de ađi țera, despre care s'a ăis odinióră cuvântul promisiunii. Suvenirul câmpiilor, prin care curge riul Iordan ni vine aici încă cu mai mare viociune, decât privim la acei bărbați care imbarcă fructe în caice mici și le aduce la mal. Ei au sémănat aceste fructe cu mâna lor propriă și le-a crescut cu sudórea lor propriă; portul și purtarea lor nu ni amintesc de loc ovreii obrasnici și tot o dată umiliți de pe mal, și totuși acești țereni sunt de un neam cu ei, sunt Karaiți, din guvernamentul Chesonului séu al Crimei...

Pe barca cu lemne din contră este linisce și mórte. Marinarii stau pe brânci la sóre și clintesc a somn din ochi. La ce se gândesc? Póte la patria lor în Ucraina cea verde și depărtată, în pădurile căreia s'au tăiat buștenii și apoi s'au

adus în plute pe Don în jos, ori se gândesc, după cum se pare cel puțin din fața lor — că póte mai sunt în lume ómeni și mai fericiți de cât ei. Dar mai curând ne vine să credem, că nu se gândesc la nimic, și că acea urmă de tristeță nu vine de la o durere personală ci — suferințe centenare au zăcut atât pe acest popor, încât urmele lor trec din neam în neam.

Omul cel ténér stă rēđamat de balustrada tilacului și privesce neclintit la acéstă viétă straniă și variă. Inse o imbrâncitură — puntea corăbii se ridică în sus, vaporul se pune incetinel în mișcare. Inca o privire mai aruncă junele călător asupra superbului oraș, asupra monumentului strălucitor și asupra corăbiilor dimprejur. Acum vaporul cărmuește din port afară pe mare! —

V A R I E T Ă Ţ Î.

Cele două portocale.

I.

Baronésa de Suis era ocupată cu toaleta ei. Florina și Elisaveta camerierele ei, se întreceau cu tótă adresa lor de a așeza părul frumos al damei și a-l frisa cu meștesug.

Baronésa era vėduvă și dabia de douăzeci și trei de ani; tot odată era atât de bogată, în cât nu putea rivalesa cu ea de cât numai fórte puținé persoane de la curtea amicului ei special și a protectorului ei adică a regelui August de Polonia și principelui alegător de Saxonia. Ea reședea în timp de vėrá într'o vilă fórte drăgălaș situată și arangiată cu mare pompă, ca vr'un cart. de oră depărtată de reședința regelui. Când mergea la feréstră putea se vėdá dinaintea ei apele răcoróse ale Elbei, ér în depărtare coperișele mohorite și vėrfurile aurite ale palatului de la Pillnitz.

În acéstă ăi deosebită, pe când, după cum am ăis, camerierele se ocupau cu părul ei, baronésa își petrecea, aruncând două portocale în aer, și prindėndu-le éráș cu mânilé ei cele albe.

Acest joc, care se intrerupea pentru câteva momente, și anume numai când femeia frumósă arunca câte o privire în oglinda, care-i sta în față, séu asupra pendulei și mai prețioșe, durase câtva timp, când se deschiseră de o dată bordurile late și bogate ale cabinetului ei, desvėlind fața unui valet care anunță cu aplomb de etichetă:

„Maiestatea sa regele.“

Baronésa după tóte aparințele era deprinsă cu asemenea vizite auguste, căci nu se arėlá surprinsă și se ridică dabia de jumătate de pe scaunul ei pentru a saluta pe cel care intra.

Era într'adevăr regele în persónă, care merita numele séu: »August cel tare,« deja prin înălțimea și greutatea făpturei sale, cu tóte că pe atunci nu se mai afla în plenitudinea puterei sale vitale. Regele avea un costum sur de vėnătóre, care i ședea fórte bine. Sub brațe avea o pușcă de vėnătóre împodobită cu argint și cu mărgelė, și încinsă peste umeri o tașcă mică și elegantă de vėnătóre. Éra singur. După ce făcuse cu unul dintre favoriții séi, cu contele Flemming, o scurtă excursiune de vėnătóre în pădurile dimprejurul Pillnitzului, fusese surprins de o plóie, și de óre-ce se afla în nemediată apropiere de villa baronesei, se decisé a intra la ea. Îl congediă pe Flemming și luă numai pe cănele séu cu sine, cel mai frumos exemplar de căne de vėnătóre, ce să putea vėdea.

»Bună ăina dragă baronésă« strigă el, intrând sans facon în budoar, și depunėnd pușca sa întrun unghiú lângă cămin. »Viu ca să mă folosese de ospitalitatea d-tale. Am fost surprins de plóie, eu și Flemming și fiind-că ne aflam tocmai dinaintea ușii d-tale, am intrat. Flemming s'a dus. Dar nu

te gena. Îm place a vėdea cu ce artă și friséză aceste fete părul d-tale și-l presară cu acea pudră dulce-mirositóre, care face se rėsară atât de frumos criniú și rosele feței d-tale celei încântátóre.«

„Asta numai și inchipuesc, Maiestate.“

»Nu, nu; nici odată inchipuirea n'a fost în mai bună armoniă cu adevėrul. Ah, étă ce portocale minunate. Cu aceste cuvinte regele se puse pe canapeaoa cea lată lângă baronésă și depuse o sėrutare pe degetile ei rosalbe. Apoi luă una din portocale și se uită a lené la ele.

„Dar ce-i cu aste portocale« continuă el, »lângă cutióra d-tale cu pudră chinezésă și lângă flacónele d-tale de parfum? Ce relațiune între acése fructe și între meșcióra d-tale de toaletă?«

„Aceste portocale, Maiestate« respunsé vėduva cu serioșitate, »tocmai își implinesc destinațiunea lor.«

Regele o privi cu mirare.

„Le am de la contesa Dönhoff.“

„Un dar neînsemnat după părerea mea.“

„Din contră, este de mare însemnaté; căci aceste portocale, Maiestate, are să decidă asupra sortiú mele viitóre.“

„Înțelégă cine póte,« ăise regele.

„Inchipuesce-ți, Maiestate, erí am aflat-o pe contesa aruncând portocalele astfel în aer.“

La aceste cuvinte baronésa continuă jocul cu portocalele intrerupt la intrarea regelui. Le aruncă în sus și le prinse éráș, și éráș le aruncă și le prinse.

„Înțeleg“ replică August cel tare, »dėnsa de bună sémă a acompaniat acest joc simplu cu cuvintele: hopp Rodenhausen, hopp Vitzthum! Îm pot pré bine inchipui cât de frumos ar sári acesti doi, decât ar merge numai după contesă.“

„Așa este Maiestate“.

„Și d-ta baronésă, te amesteci în afaceri de stat. Ce, dór ai ideia să te aliezi cu contesa întru căderea ministrilor mei?«

„Ferésă Dumneđeu Maiestate. Eu substituesc alți nume. Ai mei se chiamă: Hoymb și Zeșau.“

„Așa, așa! Dar de ce șarmanța mea, de ce-i faci să sară în chipul portocalelor d-tale pe acești doi bărbați de onóre, dintre care unul este bogat de bunuri ér cel lalt bogat de daruri diplomatice“.

„Să și-o spun Maiestate. Scii că Domnul de Hoymb este un bărbat fórte frumos și plăcut, un cavaler galant, un dănsător neobosit, un om de spirit, și că nu doreșce nimic mai ferbinte, de cât de a trăi la țéră, la moșiile sale din provincie lângă o femeie, pe care o iubese, departe de curte cu strălucirea ei cu nelimșcea cu intrigele ei.“

„Đeu, n'are nedreptate“ observă regele, »viața de la curte are un ce obositor“.

„Da și ba Maiestate... Domnul de Zeșau este dovada contrariului, este unul dintre cavalerii cei mai străluciți ai curții; este superb, ambițios și zelos de serviciul Maieității Tale. Ar fi în stare să meargă până la sfârșitul lumi — ca ambasador al Maieității Sale, regele Poloniei“.

»O sciu« respunse „August cel tare« rișând; »dar durere că am mai mulți ambasadori și bărbați care ar voi să devie ambasadori, de cât ambasade la dispozițiunea mea. Antișambrele mele sunt mereu pline cu d'aceia, care ascéptă un asemenea post“.

»Eu însă sunt de doi ani văduvă, Maiestate“.

»Mult timp, ȕeu, frumoșă mea damă“.

»Ah, Maiestate, n'ar fi fost de lipsă să-mi observi acésta. Inșé — Domnul de Hoymb mă iubescé — cel puțin imi spune așa, și eu sunt puțin cam dispusă de a-l crede“.

»Eh bine, mărită-te după el“.

»M'am gândit la acésta Maiestate, și ȕeu, aș putea face și un lucru mai rău de cât acesta. Mi-ar veni tocmai bine de a trăi la țéră sub teii și fagiți cei bătrêni, la țermurile unui riu limpede, între dumbravă și poiană și mai cu sémă sub scutul unui soț, care este demn de amorul meu, astfel încât luna de miere netulburată de nici un sgomot extern, s'ar putea prelungi până 'n eternitate. La țéră-i atât de liniștit, Maiestate“.

„Ai dreptate, mult decă șueră crivețul prin coridóre și bate ploia la ferestrii“, suplini regele infiorându-se cu afectatiune.

»Dar Domnul de Zeșau mă iubescé în acelaș mod« continuă baronésă în chibzuelile ei.

»Ah, ambițiosul!“

»Ambițiunea nu eschide amorul, Maiestate — Domnu de Zeșau este nobil de neam bun, june, superb și zelos. Aș putea să iubesc și pe un bărbat de acest soi, care stăruesce să ajungă la cele mai inalte posturi în stat. Mărimea își are valórea sa proprie și un farmec deosebit“.

»Așa dar mărită-te după Domnul de Zeșau“.

»O, m'am și gândit la acésta, Maiestate, dar — sermanul Domn de Hoymb!“

»Veți ce lucru minunat ȕeu, fórté minunat!“ rise regele.

»La acest scop aveau dar să servescă cele doué portocale, una represintă pe Zeșau ér cea laltă pe Hoymb. Unul îți place și nici celalalt nu-ți displace, și neputênd să ia de soț de cât numai pe unul dintre ei, îi aruncă unul după altul în sus, și pe care-l vei prinde, pentru acela a decis sórtea“.

»Așa-i Maiestate, dar ascultă ce s'a întêmplat“.

»Ei bine, ce?“

»De óre ce n'am de gând séu nu-s în stare a juca cu părtinire, n'a căđut nici unul, i-am prins mereu pe amêndoi“.

»Veți asta-i o fatalitate. O femeia n'ar trebui să prindă nici de cum doi de odată. Ce ar fi decă ți-aș veni în ajutor intru deciderea jocului?“

»Cum Maiestate, D-ta? O, asta ar fi o adevêrată plăcere!“

»Dar sunt fórté stingaciu. Este de presupus cu cea mai mare siguranță, că peste puținé minute, atât Domnul de Hoymb cât și Zeșau sé vor rostogoli pe parchet.

»Ah, chiar și decă n'ai prefera pe nici unul?“

»Ascéptă, am o ideia. Étă iau pe amêndoué portocalele — vei ținea minte deosebitele semne ce are fie care, séu mai bine, vei implânta în una din ele un ac, și vei scii apoi, care să represinte pe Domnul Zeșau, iar mie nu-mi spui nimic. Decă va cădea Domnul de Zeșau pe parchet, te vei mărita după rivalul séu; ér decă să va întêmpla contrariului vei renunța la plăcerea de a deveni Dómnă ambasadorésă“.

»Minunat! Ei bine Maiestate, ean să vedem rezultatul!“

Regele luă portocalele și le aruncă în sus. Dar chiar la a treia aruncătură căđură în adevêr amêndoué pe covorul cusut și baronésă erupse în un ris cumplit.

»Am sciu-to!“ exclamă Maiestatea sa »Vai cât sunt de stingaciu.“

»Acum ne aflăm încă în mai mare nedumerire de cât odinióră, Maiestate.“

»Da, ne aflăm baronésă. Mai bine va fi, decă vom curăți portocalele, decă le vom face fălii, le vom presera cu zahar și le vom jilăvi cu un rom bun de Jamaica. Apoi im vei putea da să gust din ele, séu din acésta dulcêță minunată.“

»Dar Domnul de Hoymb și Domnul de Zeșau?“ întrebă baronésă cu compătimire. »Cum să sé decidă sórtea lor?“

Regele sé puse pe gânduri.

»Esci sigură Madame că te iubesc amêndoué?“

»De bună sémă,« replică juna văduvă, aruncând o privire cochetă peste umerii sei în oglindă.

»Și cređi că te iubesc amêndoué de-o-potrivă?“

»Da, o cred.“

»Eu însă nu cred nici o buche din tóte.“

»Cum, dară o Dómné, étă o suposițiune grozavă! În tré-cât fiă ȕis, amêndoué domni stau să apară aici.“

»Amêndoué de o data?“

»Unul după altul, întâiu baronul de Zeșau. Li am promis pe mâne decisiunea, presupunênd, că mi-or face astăđi o ultimă visită.“

Dabia spusese baronésă acest cuvênt, când étă-l pe valetul anunciând, că Domnul de Zeșau ar ascepta în salon și ar cere grația de a face baronesei reverința sa.

„Ce lucru faimos! exclamă regele cu veselie. Fă-l să între dragă baronésă, și spune-i prețul, cu care i dai mâna D-tale.“

„Ce preț Maiestate?“

„Trebuie să-i puni alternativa; séu renunță la D-ta, séu-și dá demisiunea din tóte demnitățile sale oficiale și sé duce cu D-ta, juna sa soție la țéră, pentru a trăi acolo ca un boer de țéră.“

„Ș'apoi Maiestate?“

„I vei da doué óre pentru a-și lua séma, și cu asta-l vei congedia de-o cam dată. Restul e tréba mea.“

Regele își luă pușca și pe cănele séu, ascundêndu-se după perdelele dintr'un cabinet alăturat, astfel în cât putea vedea și auzi tot, fără de a fi observat.

„Ce faci, Maiestate?“

„Tăcere baronésă! Mă ascund în acest loc minunat și nu te voi compromite.“

După câteva minute Domnul de Zeșau intră în budoar.

II.

Era un cavaler plăcut, svelt, mlădios, cu o fisionomie frumoșă de bărbat, cu mustăți bine îngrijite, cu ochii săgetători.

Baronésă sé inroși puțin, când i intinse mâna, pe care o sărută Domnul de Zeșau. Il invită cu mâna să ocupe loc, cugetând în sine că proba intenționată ar fi cu totul de prisos.

»Domnul Zeșau este acela care mă iubescé mai tare« ȕise în sine. »Cât de mândră voi fi, când voi apărea la brațul séu la serbările de curte. Cu ce bucurie voi petrece în cabinetul excelenței sale Domnului ambasador, pe când el va fi ocupat cu cele mai însemnate afaceri de stat.“

După acest monolog baronésă desvoltă în mișcările și în privirile ei grația și cochetéria sa rafinată, după cum era obiceiul în acele timpuri.

»Adorabilă baronésă« inceptu Domnul de Zeșau, țênênd degetile rosalbe, care i sé intinseră, »este o intrégă sêptémână lungă de când nu te-ai mai îndurat a mă primi“.

»Cum așa, o sêptémână, n'ai fost eră aici?“

»Atunci órele mi-au părut eternități, grațiosă Dómnă“.

»Ah, voiesci să incerci noué complimente cu mine, Domnule de Zeșau“.

»Esci pré aspră cu mine, grațiosă Dómnă“.

»Póte ai dreplate. Este fórté explicabil. Sunt așa de obosită, de rău dispusă“.

„Doresc, Dómnă baronésă, să-ți prefac viața într'o eternă serbătore voiósă.“

„Și asta ar fi pré obositor.“

„Ah, spune-mi un cuvânt, un singur cuvânt, care va decide asupra întregii mele fericiri, asupra viitoarelor mele așteptări și întreprinderi. Aș stărui a atinge ce-i mai înalt, pentru a-ți place.“

„Așa dară persisti a fi ambițios.“

„Mai mult ca orî când, de când te iubesc.“

„Este de lipsă acésta?“

„Fără indoială. Ambițiunea — ce-i alta de cât bucuria de onoruri, de bogăție, de cât admirațiunea mulțimei sub privirile invidioase a rivarilor fără putere, de cât favorul domnitorilor? Și óre nu este proba cea mai mare de amor, de a putea depune toate acestea dinaintea picerelor unei femei, pe care o adorezi.“

„Poti să aibî dreptate.“

„Da, am dreptate, Dómnă baronésă. Ascultă-mă zină dragălașă.“

„Te ascult cu cea mai mare luare aminte.“

„Intre noi, care prin nascere suntem mai presus de mulțime, acel soi de amor sentimental, care este descris prin romanuri pentru valeții și camarierile nóstre, ar fi de un gust foarte próst. Ar fi amor fără folosința lui, decă am voi să ne ascundem în vr'un colț al lumii, noi care ne avem locul în strălucirea curții, noi care nici n'am putea respira alt aer fără de a ne vesteji.“

„Ah,« il intrerupse baronésă, »așa cugeți D-ta?“

„Cugetarea mea nu e de cât foarte naturală, frumoasă Dómnă. Impresorați de serbători sgomotóse, incantați de aranjamente în care spiritul cel mai fin își jócă un rol, invidiați de acei cari sunt mai puțin fericii — da, baronésă, étă ce-i viétă, étă ce se póte numi adevérată viétă. De ce să-ți ascunđi fericirea, în loc de a face paradă cu ea dinaintea lumii? Invidia lumii nu o micșorează ci o măreșce numai. Sper a dobândi prin influințele care operéză pentru mine și prin însăși personalitatea mea, o mare ambasadă la o curte nordică, și numai dinaintea picerelor domniei tale, grațiosă Dómnă, aș dori să depun tótă mulțimea de onoruri, ce voi câștiga, pentru a pune aceia, ce-i deja de sine atât de minunat, în o strălucire și mai mare.“

Cuvintele domnului de Zeșau devenind astfel din ce în ce tot mai infocate, el însuș lunecase pe nesimțite de pe jelțul său dinaintea picerelor baronesei, și depuse nenumărate sărutări pe mâinile ei. Ea îl asculta cu un zimbet pe buze, apoi dîse de o dată, cu óre care rēcélă:

„Scólă-te domnule, și ascultă-mă și pe mine. Răspunde mai nainte de tóte la o singură întrebare! În esci în adevér devotat?“

„Din tot sulletul.“

„Și esci gata să-mi aduci orî ce jertfă?“

„Orî ce jertfă madame.“

„In adevér multă fericire pentru mine. Eu însă cer numai o mică jertfă, — una de la care depinde totul.“

„Vorbesce grațiosă Dómnă. Este vorba de a cuceri o lume?“

„Nici de cum domnule. Domnia ta ai o moșie baronésă foarte frumos situată în provincie, și pentru a ajunge acolo nu-ți trebuie de cât o trăsură cu doi cai buni.“

„Cum se înțeleg acésta, Dómnă baronésă?“

„Să mă însoțesci acolo și — preotul satului să ne unescă pentru tótă viața nóstră. Acolo în o retragere fericită nu vom simți lipsă de nimic. Dar până să plecăm va fi de lipsă ca să-ți dai demisiunea la rege.“

Domnul Zeșau sări drept în picere, pare că ar fi fost împuns de un șorpe, apoi éráș recăđu de mirare pe jelțul său.

„Viseđi, Dómnă baronésă?“ întrebă cu glasul stins —

„Nici de cum, onorate domnule; este foarte natural că la

moșia d-tale și ca soțul meu nu vei putea implini datorințele d-tale cătră rege.“

„Da, însă după întórcerea nóstră la curte!“

„Nu ne vom întórc.“

„Nu ne vom întórc? Să rămănem peste tótă véra la téré.“

„Și peste tótă érna. Tóte verile și tóte ernile. Mi-e silă de viața de la curte cu sgomotul ei, cu eterna ei nelinisce. Urăsc strălucirea. Am un dor nespus de liniscea frumoasă și recreătore a vieții țerănesci. Étă adevérata fericire. De ce să nu-ți pară și Domniei tale așa? De óre-ce mă iubesci, și de óre-ce numai de amor pentru mine urmăresci planuri ambițioase, ér eu nepunénd nici un preț la realizarea lor, trebuie să te simți ca și scăpat de legătură și să împarți cu atât mai bucurios cu mine fericirea unei vieți idilice.“

„Dar, grațiosă Dómnă — —“

„Tăcere, lucrul este decis. Pro forma îți dau regaz de o oră ca să mediteți asupra lucrului. Aibî bunătatea să treci prin acésta ușă. Vei ajunge în salonul de grădină, servitorii îți vor pune imediat recreațiunii la dispozițiune. Până atunci voi termina toaleta mea, pentru a te primi din nou. La revedere dară.“

Baronésă deschise însăș acea ușă, făcu domnului nedumerit o reverință grațiosă și închise éráș ușa după éșirea lui.

„Excelent!“ șopti regele din dosul perdelei. „Dragă baronésă, când va veni d-nul de Hoymb i vei oferi ambasada la curtea prusiană, pe care îți-o pun spre acest scop la dispozițiune.“

„Dar nu vei éși de acolo, unde te-ai ascuns?“

„Ferescă Dumneđu. În petrec foarte bine în dosul culiselor. Véd și aud tóte și nu sunt silit să deschid gura. Este foarte instructiv de a trage de aici cu urechia, deșu foarte instructiv. Așa dară en avant.“

Baronésă trase de clopoțel și ordonă valetului să introducă pe domnul de Hoymb, care sosise întru aceia.

III.

Domnul de Hoymb era un nobil german, era în flórea junetei, avea o taliă frumoasă, ochi albaștri, blândi, o față rumenă, dar asemenat cu rivalul dibaciu Zeșau și judecat din punct de vedere curtisan, apărea foarte secundar. Iubea artele și literatura, i plăcea mai bine la téré, séu în societăți mici nepretențioase și i era gróză de viétă de la curte sub domnia unui stăpén atât de aventurios, precum era August cel tare.

Domnul de Hoymb iubea pe frumoșa véduvă cu tótă patima unei inimii nestrucate: era dorința sa cea mai ferbinte, de a împleti viétă sa cu a ei și de a o petrece în neatérnare dar cât se póte mai depărtat de acea cétă frivolă, care nu mai ținea nimic de sfânt, nici onórea de familie, nici religiunea, nici credința jurată, mai depărtat de acea tagmă curtisană, care își făcea un merit din batjocorirea bunei cuviințe.

Domnul de Hoymb nu era în stare să se prefacă, decî nu putea să fiă degagiat față cu véduva cea frumoasă, să înroși, când se véđu față cu ea și când trase mâna ei la buzele sale, îmbărbătit însă prin zimbetul amicabil al baronesei, începu a vorbi cu căldură despre amorul său dîcénd în fine că speră de a fi ascultat de dēnsa și că atunci viétă sa ar dobândi adevérata sancțiune.

Pe când îi spunea acestea, baronésă oftă și dîse în sine:

„Are dreptate. Adevérata fericire stă numai în amor, dar numai într'un amor, care n'are lipsă de o strălucire externă.“ Iš aduse însă a minte de cuvintele regelui, și astfel dispuse planul ei strategic.

„Dară cum, onorate Domnule, me vei convinge despre adevérul protestațiunelor D-tale? Prin ce voiesci să-mi dovedesci amorul D-tale?“

„Prin tot ce-i în puterea unui bărbat, grațiosă Dómnă.“ Acésta protestațiune în adevér nu suna atât de bombastic, ca aceia a rivalului său, care pentru dama inimii sale, voia „să cucerescă lumea“ însă părea mai solidă și mai de cređut și mai seriósă de cât aceia.

»Eu inse sunt foarte ambițioasă« observă baronésa.

Domnul de Hoymb își exprimă regretele sale durerose.

„Și eu aș vrea“, continuă văduva, „ca bărbatul, care mă va alege, să stăruiească după ce i mai înalt în viață și să se urce pe spița cea mai înaltă în viața publică.“

„Atunci mă voi încerca să o fac, fiind-că o doresc“ țise Domnul de Hoymb cu expresiunea unei rezignațiuni ôre-care.

„Ascultă-mă Domnule de Hoymb. Îț dau regaz de o ôră ca să reflectezi. După cum știi, prin aliațiunea mea cu primul ministru al regelui sunt în stare a afla despre multe, care pentru alții rămâne un secret. și astfel știu chiar de acum, că rugarea mea de a țî să acorda unul dintre cele de frunte posturi de ambasadori, mi se va acorda.“

„Ah“ țise Domnul de Hoymb cu nepăsare desevărsită.

„Decă mă iubesci, vei primi postul“ continuă văduva.

„Potem să ne cununăm chiar de séră și Excelența Votră Domnul ambasador la curtea prusiană va putea chiar mâne să plece cu mine la Berlin îndată după nuntă. Te rog a reflecta asupra acestei propozițiuni, îț dau o ôră.“

„Este de prisos a mai întârția o ôră“ replică Domnul de Hoymb. „N'am de lipsă ca să mai reflectez asupra propozițiunei Domnieitale, căci te iubesc. Dorințele Domnieitale pentru mine sunt porunci. Tôtă rivna mea este de a țî fi ascultător. Accept decî cu tôte că este în contra aplecărilor mele și în contra principiilor mele.“

„Cu atât mai bine“ țise baronésa înroșindu-se și tresărind de bucurie. „Dară totuș trebuie să te rog, ca să mă ascețți puțin în salon, căci trebuie să-mi terminiez toaleta. Voi trimite apoi să te chieame.“

Îl conduse pe junele gentilom până la acea ușă, care era împotriva ușei pe unde eșise Domnul de Zeșau.

„Etă-mă“ șopti ea apoi, „întro frumoasă încurcătură decă Domnul de Zeșau s'ar decide în adevăr, ca să petrecă viața sa cu mine la țéră.“

Acum apăru regele. Merse la mеса rotundă pe care erau portocalele și luă una din ele.

„Ah“ exclamă baronésa cu ironie fină „înteleg pe Maiestatea ta, că față cu dificultățile născute revii la jocul cu portocalele, pentru a provoca o decisiune.“

În loc de a replica, regele scöse un mic briceag din buzunarul giletci sale, făcu creștăturile necesare în cõja portocăli o curățî, desfăcu portocala în doue părți și dete una damei surprinse.

„Ce însemneză acęsta? întrebă acęsta cu mare curiositate.“

„Apoi de, veđi că eu consum partea mea“.

„Da, inse — apoi —“

„N'avem lipsă de aceste portocale pentru alte scopuri“.

„Ești dară în chiar?“

„De bună sémă! Domnul de Hoymb te iubesc pe mai mult de cât Domnul de Zeșau“.

„O, asta încă nu-i atât de sigur! Să ascețtăm mai întâiu decisiunea Domnului de Zeșau“.

„Etă“ replică regele August, arătând spre un valet care tocmai intrase și care ținea un bilet în mână „îmi pare că n'ai să ascețți mult“.

Baronésa deschise în grabă biletul primit și ceti cu vocea tare.

„Madame! Te iubesc — ceriul să-mi fiă martor, și de a te părăsi este cea mai mare jertfă pentru mine. Dar eu sunt gentilom și acesta aparține regelui. Viața și sângele meu sunt ale lui. Nu pot, fără a vătămă datorințele mele cătră el, să părăsesc serviciul.“

„Et caetera!“ exclamă regele. „Cruță-ne pe amândoi cu restul. Dragă baronésă, trimite să chieame pe Domnul de Hoymb“.

Asta să și execută, și junele cavaler era surprins în gradul cel mai mare, când văđu pe rege în budoarul văduvei.

„Iubite Hoymb“ țise Maiestatea sa. „Domnul de Zeșau iubesc pe foarte adenc pe acęstă damă, dar mai adenc iubesc postul de ambasador la curtea prusiană, la care n'a voit să abđică pentru ea. Domniata o iubesci pe baronésa mai mult de cât pe mine, căci ai voit să intri în serviciul meu numai pentru dęnsa. Acęstă considerațiune a descepat în mine credința că vei fi un môle servitor public, pe când Domnul de Zeșau va fi un ambasador excelent. Va fi denumit la acel post ér D-ta vei lua pe baronésa de soție. Voi asista chiar eu în persõnă la acęstă celebrare“.

„Dragă baronésă“ țise incetinel cătră damă, »amorul adevărat nu se teme de nici o jertfă“.

Și regele curățî portocala a doua și o consumă, ér apoi împreună mânele părechei care se uita la el.

„Eată că am fericit trei persõne“ adause acum: pe baronésa, pe Domnul de Hoymb, și pe Domnul de Zeșau — numai interesul meu propriu l'am neglijat, căci am mâncat portocalele fără zahar. Apoi să mai đică cineva, că sunt un monarce egoistic!“.

Maxime sentințe și proverbe.

adunate de I. Darin.

(Urmare).

101. În munți e libertatea
Căci aborîi cei rei
Din gropi nu pot străbate
Prin aer sus la ei. A. Mureșan.
102. Nu scurta noștile lungi cu somnul, nici lungi đilele scurte cu pęcate.
103. Căt Carpații înalți, falnic
România vor umbri,
Căt Siretul ș' Oltul pacinic
Sânul ei vor ręcori
Atăta sub mândrul sóre
Și eu viață voi avea,
Iubindu-mi însă cu ardóre
Neamul meu și țara mea.
C'orî căt timp Român voi fi
Nu mă tem, că voi peri. G. Tăut.
104. Pentru a sci bine obiectele, trebuie a cunósce bine părțicelele, din care constau și fiind-că acestea sunt așa đicęnd infinite, cunoscințele nóstre sunt totđeuna superficiale și imperfecte.
105. Orî ce bătaie de cap se dobândesc
Dar de drum nu se găsesc.
106. Bate-te cu săgeți de argint de voiesci să biruesci.
107. Cel ce nu e invidiat de nimeni n'are însușiri frumoșe.
108. Speranța e o soție minunată și măcar că nu ne duce totđeuna la aceea ce dorim, dar și însoțirea ei numai încă ne place.
109. Când lupta-i pentru casă
Familie ș'averi
De foc și fer nu-ți pasă
Te bați de-oi știi că pieri. A. Mureșan.
110. În învățatură din nenorocirile altuia ca să nu ia altul din ale tale.
111. Nu este de cât o fericire:
Datoria.
Nu este de cât o mângăiere:
Munca.

Nu este de cât o bucuriã:

Frumosul.

Carmen Sylva.

112. Noi așa suntem de dedați a fățării pre alții încât in urmă ne fățărăm pe noi inși-ne.

113. De n'am avea noi inși-ne nici o eróre, n'am afla atãta desfãtare, când observãm aceea la alții.

114. Strãmoșii cu care ne lãudãm, n'au cãpãtat gloria și fericirea lor, decãt prin cultivarea sciințelor, prin practicarea virtuții, prin luarea cu inimã curatã la binele public, decãt prin asemenea mijloce sã ne sãrguim și noi a crește fericirea patriei nãstre și a lãsa urmãtorilor noștriã acestã glorie.

(Va urma).

(Colonelul Peard). Nu de mult a murit in Englitera colonelul Ioan Peard, pe care-l numeau „Englesul lui Garibaldi» Reproducem aicea dupã Al. Dumas originea amicitiei între colonelul Peard și Garibaldi.

In 1859 in momentul când erau sã dea pept trupele lui Garibaldi cu cele austriace, acesta vede apropiãndu-sã un engles. Avea o pãlãrie largã cu pantlicã verde in cap, o tașcã plinã de patrõne la brãu, o pușcã ușorã in spate și in mãnã un ochian.

— Generalul Garibaldi? — intrebã sir Iohn.

— Sunt eu, respunse sec Garibaldi. Ce doreșci?

— Eu sunt sir Iohn-Wiliams Peard.

— Ei bine?

— Vin sã vã cer favorul de a putea servi in intregul timp al resbelului sub ordinele d-vãstre.

Garibaldi 'l privi dela cap pãn' la piciorã și-i duse:

— Hm! Sã servescã sub ordinele mele! Dar sci d-ta ce sã recere, ca se servescã cineva in șirurile mele?

— Nu, dar decã 'mã veți spune, voi sci.

— Platã nu sã capãtã...

— Nu-'mã pasã, 's avut.

— Trei decã de miluri pe di...

— Am piciorã bune.

— Tõtã diua între glõnte...

— Chiar acãsta o cerc eu.

— Ascultare absolutã ordinelor mele.

— Hm!

— Veți darã bine cã aceste condițiuni nu-ți pot conveni.

— M-ar mai plãcea a mã bate in modul meu...

— Și care-i modul d-tale?

— Sunt un vãnãtor bun.

— Ah!

— Sciu ținti fõrte bine.

— Și...?

— Aș vrea sã mã bat între bersalieriã d-vãstre!

— Ei bine! Te vei bate între bersalieriã mei!

— Aș voi mai departe sã-mã conserv hainele, in cari mã mișc așa de ușor.

— Ți le vei conserva.

— Aș mai vrea, ca...

— Dar pentru D-șeu, voiesci prea multe dișe Garibaldi neliniscit, de ceream eu atãtea de la generalul La Marmora, n'aș fi intrat nici când in resbel.

— Bine, dișe sir Iohn atuncã; mã voi bate pe contul meu.

— Suntem înțeleși, bate-te pe contul d-tale. Sir Iohn salutã pe Garibaldi, și Garibaldi salutã pe sir Iohn.

In diua urmãtoare fu lupta de la Varese; Garibaldi iș aruncã bersalieriã in foc, deodatã vede pe sir Iohn deja intrat in luptã. —

El, dupã cum dișese, a dechiarat resbel Austriei, și sã bãtea pe contul propriu. Și nu numai cã sã bãtea pe contul propriu, dar și in mod singular. El sta tot deauna drept fãr' a ascunde cea mai micã parte a voluminosului seu corp; și nu-i pãsa de glõnte, ca de nisce țințariã sãu fluturã. Privea

liniscit ca și când ar fi fost intr'un salon; iși lua ochianul și-l puneã la ochi și privea sã vedã efectul glonțului sãu, apoi făcea o mișcare cu capul negativã sãu afirmativã, dupã cum era indestulit sãu neindestulit cu acela; iș lua erã pușca, dedea foc, prindeã apoi ochianul in mãnã și prin mișcarea capului arãta efectul glonțului.

Pus pe fugã inimicul și remãnând Garibaldi, ca tot deuna domn preste cãmpul de bãtãliã, Iohn nu sã ocupa mai mult cu alta, decãt iș cerca morții și rãniții, pe cari îi cunoscea prea bine, precum cunõce vãnãtorul iepurii uciși sãu rãniți de pușca sa. Insemnãndu-i apoi, in »notes,« se puse și el sã alunge pe austriaci, și cu lungile sale piciorã ajungã pe cei mai iuți bersalieriã.

Garibaldi îl lãsã sã sã batã de vr'o trei — patru ori in modul sãu, fãrã a sã ocupa sãu fãrã a arãta cã se ocupã de dẽnsul. Dar indrãgindu-sã Garibaldi tot deauna de cei curãgios, se opri deodatã și dișe englesului chiar in mijlocul focului

— Șir Iohn, complimentele mele; d-ta esci un soldat brav.

— O sciu prea bine dișe englesul.

— Și afarã de aceea, esci amicul meu.

— Ah! acãsta, dișe sir Iohn, nu am sciut'o... Dar pardon, un drac de neamț iș țintește pușca spre mine...

Sir Iohn iș ridicã pușca la ochiu și austriacul cel luase in țintã, cãdu jos ca trãsmit.

Sir Iohn iși luã ochianul, și examinã lovitura și intorcãndu-sã cãtrã general dișe:

— Bunã diua generale. Cum o duci cu sãnãtatea.

Com. de V. P-u.

(Victor Hugo) autorul piesei Hernani a povestit nu de mult intr'un cerc de amici urmãtoarea intẽmplare:

Hernani apãruse și provocase o mare senzație in Paris. Eu eram obosit și doream impresiunii noi. Fiind-cã nu cunosceam Bretagne și Normandia mã decisei sã plec acolo. Aveam 28 de ani, umblam bine pe jos și 'mã plãceau frumșețele naturei. Cãlãtoria in diligență nu prea era plãcutã. Cu tõe acestea la Rouen m'am folosit de ea. Lãngã mine sã aședã un domn cu cravatã albã, care avea un aer pe cât de solemn pe atãt de plãcut și putea fi in etate de 50 de ani. El incepu vorba. La intrebarea lui, decã viu din capitalã, am rãspuns afirmativ și apoi vorbirãm de intimplãrile dișei, de politicã, literaturã etc. Deodatã necunoscutul — care era judecãtor intr'un oraș aprõpe de Paris, — mã intrebã: „Fiind-cã vii din capitalã, ai auđit ceva de Hernani, ce face atãta sgomot?“ Apoi conversația nãstrã urmã astfel:

Hugo: Da am auđit vorbindu-sã de Hernani.

Necunoscutul: Piesa e o gogomãnie.

Hugo: Sã põte.

Necun.: Vã ocupați cu literatura?

Hugo: Puțin; seriu tragedii.

Necun.: Autorul lui Hernani trebuie sã fie un om grozav!

Hugo: Nu-l cunosc.

Necun.: Nici eu, dar un amic l'a vedut in Paris trecẽnd pe stradã și imbrãcat! — dar acest om e teribil, mai mult beat.

Hugo: Așa?

Necun.: Inchipuți-vã, cã trebuie sã-l ducã pe sus din birt acasã și astfel nu vã veți mai mira de poesia lui cea șuceatã.

Hugo: Negreșit cã nu.

Necun.: Acest tiner iș omorã vremea cu dantatrice de reputație rea, umblã de la o origiã la alta și acest individ indrãsnescã sã ne impue gustul sãu.

Hugo: Ne vom apãra, domnul meu, noi nu suferim așa ceva.

Necun.: Sunt fericit cã am dat peste un om de aceste gusturi. Se vede cã ești literat.

Cãlãtorii urmarã astfel conversația pãnã la Havre. Acolo se deterã jos amẽndoi intrevorbitorii. Judecãtorul era așa de

incântat de companionul său, în cât voi să fie în același hotel cu dânsul. Li se prezintă condica hotelului să-și înscrie numele. Victor Hugo luă condeiul; judecătorul se uita curios să vadă cum se va iscăli. Hugo își scrisese numele cu litere mari, apoi prezentând condica și creionul companionului zise: „Acum, amicul meu, poți să-ți scrii și d-ta numele.“ Inșe amicul își luă cu mare iuțelă geamantanul și dispăru.

(O executare în Alexandria). — Un corespondent scrie: „Din întâmplare am fost martor la executarea unei sentințe de moarte asupra unui egiptean, care luase parte la masacrul contra europenilor. Eram cu alți amici în grand café Victoria, când cel condamnat la moarte, cu alți doi tovarăși condamnați la galere, trecură escortați pe lângă noi. Un crainic mergea înainte și striga: „Acești omeni au ucis și merită moartea!“ Ne deciserăm să asistăm la executare și plecărăm într-o trăsură în urma mulțimei ce se adunase. Trecând prin mai multe strade și prin mahalaua arabă, ne oprirăm la columna lui Pompeiu. A fost o mare ușurință a face această execuțiune numai cu o escortă așa de slabă, compusă din șapte polițai, din cari numai trei aveau puști și patru ofițeri englezi călări. Printre indigenii grămădiți aci se vedea o mare fierbere și în cazul unui atac escorta cu greu ar fi putut să reziste. După ce s'a oprit convoiul, corespondentul unui ziar ilustrat englez se puse a desemna pe cei trei criminali, ceea ce ținu o jumătate oră. Apoi iar plecărăm. Ajunserăm la un deal de nisip, unde era să se facă executarea. Polițaii săpară o gropă, în care puseră pe cel condamnat la moarte.

El avea mâinile legate la spate; îl acoperiră cu pământ până la genunchi. Cei trei polițai cu puști se așezară la o distanță ore-care spre a împușca pe bietul om, ce era mai mult mort. De odată veni un egiptean îmbrăcat într'un caftan verde, călare pe un măgar și zise către ofițerul de poliție: „Dacă Arabul va fi împușcat, Arabii vor ucide pe europeni!“ Ofițerul aplică acestei solii câteva bice. Ofițerii englezi înțelegând de ce este vorba, arestară pe egiptean. După acest incident ofițerul ordonă polițailor să-și încarce puștile. Cu această ocazie se dovedi, că unul din organele siguranței publice nu scia să-și încarce arma și trebui să-i ajute ofițerul. La comanda: Foc: dete numai un polițai. Condamnatul cădu. Apoi deteră foc cei lalți doi polițai, unul după altul. După a treia împușcătură condamnatul se sculă. Noi nu mai puturăm privi la această scenă și plecărăm spre trasură. Pe drum auzirăm a patra împușcătură. A doua zi am aflat, că au trebuit șese focuri spre a trimite pe acel nenorocit în lumea cea laltă“.

(Un spirit Indian). — Spiritistii din Anglia, unde sunt mulți vizionari aprôpe ca în America, au suferit iarăși un fatal eșec prin demascarea unui foarte renumit mediu. Acest mediu e feminin, cu numele Wood din Newcastle, ale cărei ședințe au fost cercetate de persoane din cele mai înalte cercuri sociale ale Angliei. Miss Wood a suferit un grozav fiasco în producția aranjată la Peterborough. Specialitatea ei spirituală au fost fenomenele fizicale, făcând să apară spirite materializate. În ședința din Peterborough Miss Wood a fost legată într'un colț ascuns după perdelele camerei pe un fotoliu de către mai mulți domni din societate, după care cei prezenți au întunecat camera, lăsând numai o lampă jos. Atunci Miss Wood a început să declame poezii, după perdele pe cari le ar fi compus o fată indiană, reposată de atunci, cu numele Poche și al cărei spirit avea să se arate publicului. Într'adevăr puțin în urmă apără de după perdele o ființă îmbrăcată în alb; o muzică începu să cânte fantastic, iar fantoma se apropie de dame. Le apucă de mâni și le sărută pe frunte. Lumea tăcea și nu se mișca. De odată sări un ténér dintr'un colț, cu numele Cade, se apropie de spiritul indian și iute l luă în brațe. Lampa se stinse și se făcu o mare zăpăcălă. Spiritul se silca din toate puterile să scape. Lumea striga să se aducă luminare, ceea ce se și făcu și atunci se descoperi, că d. Cade ținea în brațe mediul, adică pe Miss Wood, care se deslegase în fotoliu, se desbrăcase de haina cea neagră și apăruse învelită în câți-va coți de mousselin. Antreprenorii comediei au fost avut curajul să invite și pe redactorul gazetei Peterborough-Express, care apoi a povestit totă întâmplarea în făca sa. (Resb.)

Editura tipografii Alexi Brașov.

(Care este cel păcălit?) — Într'o baie de aburi șed doi bolnavi, un ungar și un némț, bolnavi de picior. Servitorii îi frecău sdravăn cu materii de lână la piciorile de care sufereau. Némțul țipa de durere, iar Ungurul privea flegmatic și zimbea. După ce plecară servitorii, némțul zise către ungar:

— Tare mai ești, frate, de suferi așa durere, fără să te vaeri!

— Io tare, respunse ungurul, dér io păcălit pe servitor și dat lui picior sănătos, »nu bolnav!« (Resb.)

(Fără bani) nu poți să faci nimic alt în lume de cât... datorii.

(Advocații) sunt ca și fôrceile: ei nu se vatămă unul pe altul, ci numai pe cei ce-i prind între ei. (Resb.)

(Concert românesc). Compositorul nostru, d-lu prof. de muzică de la gimnasiul din loc, C. G. Porumbescu, aranjază în reduta cetății trei concerte de piese naționale. Primul se va ține astăzi Vineri în 15/27 Octombrie 1882, și este compus din următoarele piese nouă originale și aranjamente ale simpaticului compositor:

1. „La Carpați!“ marș.
2. Ouvertura la opereta: „Crain nou“.
3. „Fantome“, vals.
4. „Ah, suflete!“ cântec popular.
5. Hora „Prahova“.
6. „Rapsodiă română“.
7. Gavotte „Reine Elisabete“.
8. „Te-ai dus“ și „Mugur mugurel“ cântece de cornuri.
9. „Catineuța“, mazurea.
10. „Potpourri național“.

Sperăm că publicul român va îmbrăcișa cu căldură și va sprigini după merit întreprinderea zelosului nostru compositor.

Aritmograf.

de Nan Busioc.

- 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9: numele fratelui meu.
- 3, 2, 6: barometrul mirăselor.
- 6, 2, 9: gol e supt și plin umflat.
- 6, 8, 9: tufă cu flôre albă.
- 9, 7, 8, 4, 2, 3: după poezii rege, dar în adevăr, vai de el.
- 6, 2, 4, 7, 2: e golă fuduliă în timp de pace, în bătălie multe face.
- 4, 5, 3, 7, 9, 2: mult e bătrână, dar mi-e dragă.
- 2, 3, 2: tinerică, decât n'a îmbătrénit.
- 4, 8, 4, 8, 9: și de mâncare și de mirosit.
- 6, 7, 4, 7, 5: nume de oraș.
- 7, 8, 6, 5, 2: nume biblic.
- 1, 5, 1, 5, 9, 2: Moldovencă de salon.
- 7, 9, 8, 2, 3, 2: mulți să închină la ea.
- 4, 8, 6, 3, 7, 2, 9: Ungurului nu-i e drag, dar nici némțul nu-l prè place.
- 2, 9: Mititel, suptirel, și totuș stă infipt!

Deslegarea în Nr. 13.

Deslegarea șaradei din Nr. 11.

„Tu-tun“.

Bine au deslegat-o: D-nii Titu I. Popovici, P. T. B. în Brașov și D-na Maria G. Ludu în Preșmer.

Poșta Re-

dacțiunei.

Cu numărul de față să încheiă primul semestru al făoci năstre. Pentru semestrul al doilea, care se va începe cu Numerul 13 avem deja mai multe scrieri originale. Vom face începutul cu novela istorică: „Dinaintea Griviței“ de Virgiliu Onițiu, care va mulțami de sigur pe cetitorii nostri, fiind foarte interesantă.

Ilustrațiunile vor fi mai tôte originale, desenate anume pentru făia năstră. În Numerul 13 se va reproduce o Selișteană; avem în lucrare: Sinaia, apoi ilustrațiunea poeziei: Groza care se compune de un pictor artist anume pentru Noua Bibliotecă.

Creдем că nu vom aduce în dar aceste jertfe mari, pe care încă nici un jurnal românesc nu le-au adus, fiind încurajăți prin numeroase abonamente.

D-lui S. în S. Domnul Porumbescu a promis că-ți va îndeplini dorința D-tale; poeziile trimise încă nici nu le-am putut cetti. Așteptăm cele promise.

Redactor responsabil: Theodor Alexi.